

บทที่ 1

พื้นฐานทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การปกครอง และปัญหาพรมแดนโดยสรุป

พื้นฐานทางภูมิศาสตร์

ภูมิประเทศ

ประเทศจีนตั้งอยู่ภายในใจกลางตรงซีกตะวันออกของแผ่นดินยูเรเชีย (ยุโรปและเอเชีย) หรือด้านตะวันออกเฉียงใต้ของทวีปยูเรเชีย ด้านฝั่งตะวันตกของมหาสมุทรแปซิฟิก โดยมีพื้นที่ถึง 9.6 ล้านตารางกิโลเมตร จีนมีบริเวณพื้นที่ใหญ่เป็นที่สามของโลก มีประชากรมากที่สุดในโลกถึง 1,008 ล้านคน (Asian Year Book, 1983) ในจำนวนนี้มีชนชาติกลุ่มน้อยอยู่ 56 กลุ่มชนชาติคิดเป็นจำนวนประมาณ 6% ของประชากรของจีนหรือประมาณ 60 กว่าล้านคน ส่วนอีก 94% เป็นชนชาติฮั่น หรือชนชาติจีนแต่ดั้งเดิม จากการสำรวจจำนวนประชากรของทางการจีนในปี ค.ศ. 1982 ปรากฏว่ามีประชากรทั้งสิ้น 1,031,882,511 คน ปัจจุบันประชากรได้เพิ่มเป็น 1,200 กว่าล้านคน ในปีค.ศ.1998 (รวมทั้งที่อยู่นอกประเทศด้วย)พรมแดนของจีนติดต่อกับประเทศต่างๆ ถึง 12 ประเทศ พรมแดนที่ติดต่อกับโซเวียตรัสเซียยาวที่สุดถึงกว่า 4,000 ไมล์

ดินฟ้าอากาศ

โดยทั่วไปจีนมี 4 ฤดูกาล ยกเว้นในบางภูมิภาค เช่น ทางตอนใต้ของจีน อาทิ บริเวณทะเลจีนใต้ของมณฑลกว่างตุ้ง และตอนใต้ของไต้หวันและยูนนาน ซึ่งเป็นเขตร้อน ส่วนบริเวณทางตะวันออกเฉียงเหนือมีฤดูร้อนที่ค่อนข้างหนาวและสั้น ส่วนมากจะหนาวเย็นจัดเกือบตลอดทั้งปี ทางแถบตะวันออกอากาศอบอุ่นและมีความชื้น มี 4 ฤดูกาลอย่างชัดเจน บริเวณมองโกเลียใน ซินเกียง ทางแถบตะวันออกเฉียงเหนือมีอากาศที่แปรเปลี่ยนอย่างมาก กล่าวคือ ตอนเช้าหนาวเย็น ตอนกลางวันก็ร้อน บริเวณแถบนี้จึงค่อนข้างแห้งแล้ง บางบริเวณแถบที่ราบสูงยูนนานและกิวชู (Yunnan-Guizhou) ทางซีกตะวันตกเฉียงใต้มีอากาศที่หนาวเย็นเล็กน้อยเกือบตลอดปี ดังเช่น कुหนิง ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นเมืองแห่งฤดูใบไม้ผลิ (Spring City)

อุณหภูมิในฤดูหนาวระหว่างตอนเหนือและตอนใต้ของประเทศมีความแตกต่างกันเป็นอันมากเช่น ในเดือนมกราคมอุณหภูมิที่เมืองฮาบิน ในแถบตะวันออกเฉียงเหนือ และกวนซู (Guanzhou) ทางใต้ 35 C ในขณะที่บริเวณรอบๆ แม่น้ำซุงหัว (Songhua River) ปกคลุมด้วยหิมะในฤดูร้อน (เดือนกรกฎาคม) อุณหภูมิสองภูมิภาคดังกล่าวข้างต้นจะแตกต่างเพียงเล็กน้อย ลมมรสุมมีอิทธิพล ต่อฤดูกาล และดินฟ้าอากาศในประเทศจีนและต่ออาณาบริเวณส่วนใหญ่ทางซีกตะวันออกเฉียงเหนือของเอเชีย เริ่มต้นตั้งแต่ปลายฤดูใบไม้ผลิจนถึงอากาศอบอุ่น ครั้งแรกของปี ลมมรสุมจะหอบเอาความเปียกชื้นจากมหาสมุทรแปซิฟิกและอินเดียสู่ผืนแผ่นดินใหญ่ ส่วนในครึ่งปีหลังที่มีความหนาวเย็นลมก็จะพัดจากพื้นดินสู่ทะเลอากาศก็จะแห้งแล้ง ด้วยเหตุอิทธิพลของลมมรสุมนี้เองที่ทำให้อากาศชื้น และร้อนในฤดูร้อน และอากาศหนาวและแห้งแล้งในฤดูหนาว

ปริมาณน้ำฝนประจำปีที่ตกเพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อยๆ จากแถบตะวันตกเฉียงเหนือไปยังตะวันออกเฉียงใต้และจากตอนใต้ไปยังตะวันออกเฉียงใต้ ปริมาณน้ำฝนที่ตกประจำปีทางแถบตะวันออกเฉียงเหนือมี ปริมาณตั้งแต่ 400-1,000 มิลลิเมตร และในหลายๆ แห่งทางแถบชายฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ที่ เกาะไต้หวันและไหหลำ ปริมาณน้ำฝนตกเกินกว่า 2,000 มิลลิเมตร¹

สัดส่วนของสภาพท้องที่ในประเทศจีน²

ที่สูงบนทิวภูเขา (Mountainous Upland)	33%
ที่ราบสูง (Plateaus)	23%
แอ่ง ทะเลทราย (Basins : Desert)	19%
ที่ราบสำหรับเพาะปลูก (Cultivable Plains)	12%
เนินเขา (Hills)	10%
บริเวณแหล่งน้ำ (Water Areas)	3%

ตารางแจกแจงการทำงานของประชากร

(คำนวณในปลายปี ค.ศ.1981)

	ยอดรวม	อุตสาหกรรม	การก่อสร้างและการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติ	การเกษตรป่า การกักเก็บน้ำ และอควินิยมวิทยา	การขนส่ง การไปรษณีย์ และการโทรคมนาคม	การค้า การจัดหา และการจัดส่งวัสดุ	การวิจัย วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม การศึกษา การสาธารณสุขและสวัสดิการสังคม	สำนักงานและองค์การ	อื่น ๆ
จำนวนคนงาน (ล้าน)	432.8	57.96	12.74	311.71	8.33	17.22	16.45	5.55	2.84
เปอร์เซ็นต์	100.0	13.4	2.9	72.0	1.9	4.0	3.8	1.3	0.7

จาก China : Facts & Figures, Foreign Languages Press, Beijing 1984, p.4.

โครงสร้างการบริหารการปกครอง (ค.ศ.1982)

การแบ่งส่วนการบริหาร จีนได้จัดแบ่งการบริหารประเทศออกเป็น 22 มณฑล 5 ภูมิภาคปกครองตนเอง และ 3 เทศบาลมหานคร ซึ่งขึ้นตรงต่อการปกครองส่วนกลาง หน่วยปกครองที่รองลงมาจากมณฑลหรือภูมิภาคปกครองตนเอง ได้แก่ เมือง (Cities) ซึ่งอาจเทียบเท่านครใหญ่ๆ จังหวัดปกครองตนเอง (Autonomous Prefectures) อำเภอและอำเภอปกครองตนเอง จำนวนอำเภอทั้งหมดในจีนมีมากกว่า 2,000 อำเภอ

การปกครองระดับล่างสุดซึ่งถือว่าเป็นหน่วยการปกครองขั้นพื้นฐาน ก็คือ คอมมูน เป็นหน่วยงานปกครองที่เปรียบเสมือนเส้นโลหิตฝอยที่แผ่ขยายไปสู่ทุกส่วนของท้องถิ่น และเป็นองค์การที่สัมผัสกับประชาชนอย่างใกล้ชิด เป็นกลไกขั้นที่สำคัญยิ่งต่อการถ่ายทอดการชี้นำของประชาชน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นประสาทสัมผัสที่คอยรับฟังปฏิกิริยาหรือการสนองตอบ หรือรายงานข้อเรียกร้องจากประชาชนสู่รัฐ

มณฑลทั้ง 22 ได้แก่ เหนอเป่ย์ (Hebei) ซานซี (Shanxi) เหลียวหนิง (Liaoning) จีหลิน (Jilin) เฮยหลงเจียง (Heilongjiang) กั้นสู (Gansu) ชิงไห่ (Qinghai) ซานตง (Shandong) เกียงฮู (Jiangsu) เจ้อเจียง (Zhejiang) อันฮุย (Anhui) เกียงซี (Jiangxi) ฟู่เจี้ยน (Fujian) ไต้หวัน (Taiwan)

เหอหนาน (Henan) หูเป่ย์ (Hubei) หูหนาน (Hunan) กวางตุ้ง (Guangdong) เสฉวน (Sichuan)
ก๊วยโจว (Guizhou) ยูนนาน (Yunnan) ซานซี (Shaanxi)

ภูมิภาคปกครองตนเอง ได้แก่ มองโกเลียใน หนิงเซีย ซินเกียง กวางสี และทิเบต
ส่วนปักกิ่ง เซียงไฮ้ และเทียนสิน เป็นมหานครที่ขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลาง

ระบอบการเมือง สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นรัฐสังคมนิยมแห่งเผด็จการชนชั้นกรรมาชีพ (Dictatorship of the Proletariat) นำโดยชนชั้นแรงงาน ซึ่งเป็นพันธมิตรร่วมของกรรมกรและชาวไร่ชาวนา โดยหลักการแล้วชนชั้นแรงงานเป็นผู้ใช้อำนาจเหนือรัฐผ่านทางพรรคคอมมิวนิสต์ และในทางปฏิบัติพรรคคอมมิวนิสต์จะเป็นแกนนำประชาชน และเป็นเสมือนตัวแทนเจตนาของมวลชน พรรคจึงทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดวิถีทางของสังคมจีน กล่าวคือ พรรคเป็นผู้ชี้แนะและกำหนดแนวทางและนโยบายให้แก่รัฐไปปฏิบัติ ดังนั้นพรรคจึงเปรียบเสมือนสมองที่สั่งการให้แก่รัฐดำเนินการไปตามเจตนาของพรรค จะเห็นได้ว่าการจัดโครงสร้างองค์การบริหารประเทศนั้นมักจะเป็นไปในลักษณะขององค์การเผด็จการ กล่าวคือ ที่ใดมีองค์การของรัฐที่นั่นก็จะมีองค์การของพรรคควบคู่อยู่ด้วยเสมอทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในด้านความร่วมมือกันระหว่างพรรคกับรัฐอย่างใกล้ชิด

ระบอบสภาผู้แทนประชาชน สภาผู้แทนประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ (ค.ศ.1982) ระบุไว้ว่า "อำนาจทั้งปวงของสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นของประชาชน องค์การที่ประชาชนใช้อำนาจรัฐ คือสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ และสภาผู้แทนประชาชนระดับต่างๆ ในท้องถิ่น" สภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติในระดับการบริหารส่วนกลางอันได้แก่มณฑล เขต ปกครองตนเอง และนครที่ขึ้นตรงต่อส่วนกลางเป็นองค์การอำนาจสูงสุด ทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติและควบคุมอำนาจฝ่ายบริหาร สภาผู้แทนประชาชนส่วนท้องถิ่นเป็นองค์การอำนาจรัฐส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาผู้แทนในระดับต่างๆ เลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน และเลือกตั้งทางอ้อมกล่าวคือ สมาชิกสภาผู้แทนประชาชนระดับอำเภอให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ทำการเลือกตั้งโดยตรง สมาชิกสภาผู้แทนประชาชนเหนือระดับอำเภอขึ้นไปเลือกตั้งโดยอ้อม คือสมาชิกของสภาผู้แทนประชาชนระดับเหนือ ขึ้นไปชั้นหนึ่ง เลือกตั้งโดยสภาผู้แทนประชาชนระดับรองลงมาชั้นหนึ่ง (ศึกษารายละเอียดได้จาก หน้า 84)

การเกษตรและทรัพยากร

การเกษตรกรรม เกษตรกรรมถือเป็นหัวใจและเปรียบเสมือนกระดูกสันหลังของประเทศจีน มาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ กล่าวกันว่าจีนเป็นประเทศหนึ่งที่มีการเกษตรก่อนประเทศอื่นๆ ในโลก จากพยานหลักฐานที่ค้นพบในมณฑล เจ้อเจียง (Zhejiang) สันนิษฐานได้ว่าได้มีการเพาะปลูกข้าว มาแล้วร่วม 7,000 ปี

ก่อนหน้านี (ประมาณ 100 ปี ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบบสังคมนิยม ค.ศ. 1949) การเกษตรกรรมของจีนประสบกับปัญหาใหญ่อยู่สองประการ กล่าวคือ ปัญหาที่ดินและ ปัจจัยที่จะทำการเพาะปลูก ได้แก่ ระบบการชลประทาน เครื่องมือเครื่องใช้ วิทยาการ ฯลฯ และ ก่อนที่จะมีการ ปฏิรูปที่ดิน (ประมาณปี ค.ศ.1954) ที่ดินประมาณ 70-80% เป็นของเจ้าของที่ดิน ซึ่งมีจำนวนเพียง 10% ของประชากร ชาวไร่ชาวนาอีก 90% ของประชากรในชนบทมีที่ดินเป็น ของตัวเองเพียง 20-30% ของจำนวนที่ดินทั้งหมด³ นอกนั้นเป็นชาวไร่ชาวนาที่ต้องขายแรงงาน หรือเช่าที่ดินเพื่อทำมาหากิน และเนื่องจากการเกษตรกรรมขึ้นอยู่กับธรรมชาติ สภาพดินฟ้า อากาศเป็นสำคัญ หากมีปริมาณน้ำฝนตกพอดี ผลผลิตของพืชเมล็ด (ข้าว, ข้าวสาลี) ก็ได้ผล หากปี ไคฝนตกมากเกินไปหรือน้อยเกินไป ก็เกิดอุทกภัยหรือความแห้งแล้ง แต่โดยทั่วไปแล้ว ผลผลิต ของพืชเมล็ดที่ใช้เลี้ยงประชากรอยู่ในอัตราที่ต่ำมาก (ประมาณ 100 กิโลเมตรต่อเนื้อที่เพาะปลูก 1 โมว หรือเท่ากับ 0.164 เฮกตาร์)

ภายหลังจากการปฏิรูปที่ดิน (ค.ศ.1958) และพัฒนาการเกษตรกรรมทั้งด้านจัดสรรที่ทำมาหากินให้แก่ชาวไร่ชาวนา ปรับปรุงที่ดิน จัดระบบการชลประทาน ผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ รถไถหว่าน รถแทรกเตอร์ เครื่องทุ่นแรง และใช้วิทยาศาสตร์สมัยใหม่เข้าช่วย ตลอดจนการพัฒนา รูปแบบของการเกษตรกรรม จากระบบใช้แรงงานร่วม (Mutualaid Teams) มาสู่การสหกรณ์ เบื้องต้น (Elementary Cooperative) สหกรณ์แบบก้าวหน้า (Advanced Type Cooperative) จนถึง คอมมูน ปริมาณผลผลิตของพืชเมล็ดเพิ่มขึ้นเป็น 304,750,000 ตัน เมื่อเทียบกับก่อนการปฏิรูปที่ ดิน ผลผลิตพืชเมล็ดเฉลี่ยต่อปีเพียง 110,000,000 ตัน⁴

สินแร่ ประเทศจีนนับว่าเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์และมั่งคั่งด้วยสินแร่ประเทศหนึ่ง โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม อาทิ แร่เหล็ก ถ่านหิน น้ำมัน นอกจากนี้ยังมีแร่ทองคำ ตะกั่ว สังกะสี พรอท อะลูมิเนียม ทังสเตน ดีบุก ฟอสฟอรัส

ยิปซัม ฯลฯ และยังมีการค้นพบสินแร่ที่อยู่ในตระกูลเฟลทดินัม และสินแร่ที่หายากบางชนิด ปัจจุบันทรัพยากรดังกล่าวเป็นปัจจัยเอื้ออำนวยให้จีนสามารถพัฒนาอุตสาหกรรมได้อย่างรวดเร็ว ทั้งยังสามารถส่งสินค้าบางชนิด อาทิ น้ำมัน เหล็ก ขายเป็นประเทศนำเงินตราเข้าประเทศปีละไม่น้อย แม้ปัจจุบันยังไม่อาจนับว่าจีนเป็นประเทศที่ส่งสินค้าออกรายใหญ่ของโลกก็ตาม แต่ในอนาคตจีนอาจกลายเป็นคู่แข่งชั้นประเทศรายใหญ่ที่ส่งสินค้าขาออกก็เป็นได้

ประวัติศาสตร์จีนและปัญหาพรมแดน

"จีนเป็นประเทศที่มีอารยธรรมรุ่งเรืองเก่าแก่ที่สุดประเทศหนึ่งในโลก มีมรดกทางวัฒนธรรม ยุคดึกดำบรรพ์อุดมสมบูรณ์ และมีประวัติศาสตร์ที่จารึกเป็นลายลักษณ์อักษรมาเป็นเวลาเกือบ 4,000 ปี"⁵

จากข้อสันนิษฐานของซากศพโครงกระดูก และซากมนุษย์วานร ซึ่งค้นพบที่มณฑลหยุนหนาน และมณฑลส่วนซีเชื่อว่า "มนุษย์หนวนโมว" และ "มนุษย์หลานเตียน" อาศัยอยู่ในผืนแผ่นดินใหญ่จีน เมื่อประมาณ 1 ล้านปีมาแล้ว นับเป็นมนุษย์บุพกาลเก่าแก่ที่สุดที่รู้จักกันในประเทศจีน และจีนได้ผ่านขั้นประวัติศาสตร์ชุมชนเผ่าพันธุ์ และพัฒนาขึ้นตอนสังคมจากระยะเริ่มต้นของสังคมทางในสมัยราชวงศ์เซี่ย ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นราชวงศ์แรกในประวัติศาสตร์จีน (ประมาณ 2100-1600 ก่อนคริสต์ศักราช) และมาสู่สังคมทุนนิยมและสังคมกึ่งเมืองขึ้นถึงศักดินา ในปลายราชวงศ์หมิง ราชวงศ์ชิง (ค.ศ.1368-1840-1948) และเข้าสู่ระบบสังคมนิยมภายใต้การนำของนักปฏิวัติเหมาเจ๋อตงในที่สุด

ในสมัยราชวงศ์ซาง (ประมาณ 1600-1100 ปีก่อนคริสต์ศักราช) สังคมเริ่มพัฒนาไปสู่การเรียนรู้ การกสิกรรมและการเลี้ยงสัตว์เริ่มเจริญ รู้เทคนิคการเลี้ยงไหม และเริ่มการทอผ้ามีการหล่อทองสัมฤทธิ์ และมีตัวอักษรค่อนข้างแน่นอน

สมัยชุนชิว (ในราชวงศ์โจวตะวันออก 770-476 ปีก่อนคริสต์ศักราช) เทคนิคการถลุงเหล็กก้าวหน้าขึ้น เริ่มสามารถทำเครื่องมือเครื่องใช้จากเหล็ก เช่น ขวาน จอบ เป็นต้น และมีการใช้วัวควายไถนาช่วยผ่อนแรงงาน

เมื่อปี 206 ก่อนคริสต์ศักราชในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก การเกษตรกรรมได้มีการพัฒนาไปอย่างเห็นได้ชัด เทคนิคการเพาะปลูกได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น งานชลประทานสร้างขึ้นมากมายหลายแห่ง การถลุงเหล็กและหัตถกรรมได้เจริญรุดหน้าไปมาก และเริ่มติดต่อค้าขายกับต่าง

ประเทศจีนเป็นครั้งแรก ตอนปลายสมัยราชวงศ์ซันตะวันตกเข้าสู่ราชวงศ์ซันตะวันออก ความขัดแย้งในสังคมศักดินาได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น ชาวนาได้ลุกฮือโจมตีเจ้าของที่ดินอย่างหนักตลอดเวลา เกือบ 700 ปีของราชวงศ์ฉิน ราชวงศ์ซันตะวันตกและซันตะวันออก ชาวนาได้ลุกขึ้นต่อสู้ครั้งใหญ่ๆ หลายครั้ง และได้โค่นล้มราชวงศ์ทั้งสามลง อันเป็นผลมาจากการโจมตีชนชั้นเจ้าของที่ดิน นับเป็นการดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของมวลชนชาวนาที่เร้นแค้นทุกข์ยากมาตั้งแต่อดีตกาล

ราชวงศ์ถัง (ค.ศ.220-907) สังคมศักดินาของจีนได้พัฒนาเข้าสู่ขั้นเจริญรุ่งเรือง บรรดาศักดินามีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเพิ่มขึ้น ชาวนาผูกมัดอยู่กับเจ้าของที่ดินมากขึ้น ทางด้านเครื่องมือ ตลอดจนเทคนิคทางเกษตรกรรมได้เจริญก้าวหน้ากว่าก่อน วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมก็ได้มีการพัฒนาสู่ผลสำเร็จอย่างเห็นได้ชัด

ราชวงศ์หมิง ราชวงศ์ชิง (ค.ศ.1368-1840) ในปลายสมัยราชวงศ์ชิงเป็นยุคแห่งความเสื่อมโทรมของระบอบจักรพรรดิหรือระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช และสังคมศักดินา กอปรกับจีนต้องเผชิญกับภัยคุกคามจากต่างชาติอย่างหนักในศตวรรษที่ 17 และ 18 การติดต่อกับภายนอกที่มีตรบนพื้นฐานแห่งความเสมอภาค และความได้เปรียบในดุลย์การค้าที่แล้วๆ มา เริ่มพลิกโฉมหน้ากลับตรงกันข้าม ประเทศต่างๆ อาศัยสถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจของจีนที่กำลังทรุดโทรม เข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ทางการค้า และบีบบังคับให้จีนยกดินแดนให้แก่ตนเป็นจำนวนมากในช่วงปลายสิ้นสุดของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช(ค.ศ.1840-1911)กระแสการต่อต้าน และล้มล้างจักรวรรดินิยมและจักรพรรดิจีนได้โหมถี่ และรุนแรงมากขึ้น ในที่สุดการปฏิวัติภายใต้การนำของดร.ซุนยัตเซ็น ก็ได้รับชัยชนะเด็ดขาด นับเป็นการสิ้นสุดของระบอบราชาธิปไตยศักดินาที่ครองราชมาร่วมสามพันปี และสังคมจีนก็ได้เริ่มเข้าสู่ยุคของประชาธิปไตยชนชั้นนายทุนเป็นครั้งแรก แต่ระบบทุนนิยมก็ไม่อาจครอบครองสังคมจีนได้ยาวนานนัก การปฏิวัติเพื่อล้มล้างระบบทุนนิยมของมวลชนกรรมาชีพ ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์ก็เกิดขึ้น และตราบไคที่ผู้นำและสังคมจีนยังยึดแนวทางของลัทธิมาร์กซ์อยู่อย่างเคร่งครัด การปฏิวัติสังคมของชนชั้นกรรมาชีพก็คงจะดำเนินต่อไป จนกว่าสถานการณ์ผู้นำและสังคมจะเปลี่ยนแปลง

ปัญหาพรมแดน

ความสำนึกในศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจของชาวจีน ตั้งแต่อดีตกาลที่จีนเคยเป็นชาติเจริญรุ่งเรืองมาก่อน เคยเป็นศูนย์กลางแห่งอารยธรรมของบรรดาประเทศตะวันออกทั้งหลาย และเป็นชาติ

ที่มีความมั่งคั่ง ทำการเดินเรือค้าขายกับประเทศต่างๆ อย่างกว้างขวาง ความรุ่งโรจน์ของจีนนี้เอง ทำให้ผู้ครองประเทศจีนในอดีตกาลดำเนินนโยบายปิดประเทศ ไม่ยอมต้อนรับชาวต่างชาติให้เข้าไปทำมาค้าขายในประเทศของตน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะลัทธิอนุรักษนิยมของจีนที่เกรงกลัวอิทธิพล และภัยคุกคามจากภายนอก จีนจึงได้ละเลยในความสำคัญของการเสริมสร้างความสัมพันธ์ไมตรีกับต่างชาติ ด้วยคิดว่าคงไม่มีชาติใดกล้าหาญชาญชัยคิดเป็นศัตรูกับจีน หรือสามารถเข้าไปรุกรานจีนได้ แต่ครั้งเมื่อภายหลังชาติตะวันตกได้แสดงพลังอำนาจให้ปรากฏด้วยการใช้กำลังบีบบังคับให้จีนเปิดประตูค้าขายกับโลกภายนอก และจากกรณีที่ยังกฤษฎีทำสงครามฝิ่นเอาชนะจีนเป็นผลให้จีนต้องสูญเสียสิทธิผลประโยชน์และอำนาจอธิปไตยให้แก่บรรดาประเทศตะวันตกอย่างไม่เป็นธรรมนานับประการตลอดจนได้สร้างปัญหากรณีพิพาทเรื่องพรมแดนและสิทธิการครอบครองดินแดนมาตราบเท่าทุกวันนี้ จีนจึงได้เริ่มตระหนักถึงพิษภัยของประเทศโลกภายนอกและประสบกับปัญหาพรมแดน

ในอีกทัศนะหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับปัญหาพรมแดน ดร.เจียน ชีระวิทย์ ผู้เชี่ยวชาญเรื่องจีนได้กล่าวไว้ว่า "พรมแดนจีนกำหนดขึ้นโดยการสืบมรดกตามประเพณีเป็นส่วนใหญ่ และโดยสนธิสัญญาเป็นส่วนน้อย เนื่องจากจีนในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มีความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านโดยยึดถือเอาความเจริญในด้านอารยธรรมเป็นหลัก ไม่รู้จักคำว่าอำนาจอธิปไตยในทัศนะของตะวันตก จึงไม่มีการปักเขตแดนกับประเทศเพื่อนบ้านกันให้แน่ชัด ปัญหาพรมแดนจึงกลายเป็นปัญหาเรื่องรังสีต่อมาของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน"⁶

การคุกคามและความเข้าครอบครองอาณาเขตของจีนด้วยกำลังอำนาจในอดีต ได้ก่อให้เกิดปัญหากรณีพิพาทเรื่องพรมแดนและสิทธิการครอบครองมาตราบเท่าทุกวันนี้

กรณีพิพาทเกี่ยวกับปัญหาพรมแดนของจีนเป็นปัญหาที่เรื้อรังและเป็นอุปสรรคต่อการปรับปรุงเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างจีนกับคู่กรณีเสมอมา โดยเฉพาะกับอินเดีย และโซเวียต รัสเซีย นับแต่จีนจำเป็นต้องเปิดประเทศทำการค้าขายกับประเทศตะวันตกในปี ค.ศ.1893 เป็นต้นมา บรรดาชาติตะวันตกทั้งหลายได้ฉวยโอกาส ในขณะที่ประเทศจีนตกอยู่ในสภาวะทรุดโทรมทั้งทางเศรษฐกิจ และการเมือง ต่างทำการขูดรีดหาผลประโยชน์จากจีนด้วยอำนาจที่เหนือกว่า บังคับให้จีนจำเป็นต้องทำสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และเอารัดเอาเปรียบจีนหลายฉบับ จีนจำเป็นต้องเสียสิทธิอันพึงได้ สูญเสียอำนาจอธิปไตย และดินแดนไปเป็นจำนวนมาก

จากเอกสารทางการที่พิมพ์เผยแพร่ในสมัยรัฐบาลเจียงไคเช็ค ระบุว่าจีนเสียดินแดนไปกว่า 4 ล้านตารางกิโลเมตร จำนวนนี้ได้แก่ตอนกลางของเอเชียที่ติดกับรัสเซีย แคชเมียร์ เนปาล ลิกซิม

ภูฐาน ฮัสสัม พม่า อินโดจีน ฮองกง ได้หวั่น เกาหลี เป็นต้น แต่ปัจจุบันยังคงมีอาณาบริเวณเพียง บางส่วนเท่านั้น ที่ยังคงเป็นปัญหาขัดแย้งในอำนาจอธิปไตยกันอยู่กับประเทศเพื่อนบ้าน ต่อมา รัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ทำสนธิสัญญาเพื่อกำปรประกัน และรับรองอาณาเขตกับประเทศ ต่างๆ หลายประเทศ เช่น กับพม่าในปี ค.ศ.1960 เนปาล ค.ศ.1961 ปากีสถาน 1962 อาฟกา นิสถาน 1963 และมองโกเลีย 1963⁷

จากรายงานของทางการจีนและอินเดียเกี่ยวกับปัญหาพรมแดน (Report of the Chinese and Indian Official on the Boundary Question) ซึ่งเป็นกรณีพิพาทกันอยู่ระหว่างจีนและอินเดียนั้น แบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน คือในส่วนของซีกตะวันตก (Western Sector) ซึ่งอินเดียอ้างว่าเป็นส่วน หนึ่งของภูมิภาคลาดัคห์ (Ladakh Segion) แห่งรัฐแคชเมียร์ คือมีพรมแดนระหว่างจามมู (Jummu) และเคชเมียร์ (Kashmir) "ส่วนกลาง" (Middle Sector) เป็นพรมแดนกั้นระหว่างแคว้นปิงจาบ หิมาจัลประเทศ และอุตตรประเทศ (Uttar Pradesh) ซึ่งอินเดียอ้างสิทธิเหนือดินแดนดังกล่าวว่า เป็นส่วนหนึ่งของอุตตรประเทศ และ "ส่วนตะวันออก" ทั้งหมดของ NEFA (Northeast Frontier Agency) อยู่ระหว่างภูฐานและพม่า รวมอาณาบริเวณที่พิพาทกันทั้งสิ้นประมาณ 50,000 ตาราง ไมล์

จากคำแถลงของอินเดียเกี่ยวกับข้ออ้างเหนือดินแดน "ส่วนตะวันตก" นั้น อินเดียถือว่าเป็นไป ตามผลแห่งข้อตกลงของสนธิสัญญาปี ค.ศ.1984 และ 1842 โดยมีแผนที่แสดงความผูกพันกัน มากกว่าศตวรรษ และทางการของคัตช์หรือแคชเมียร์ หรืออินเดียต่างก็ได้ใช้อำนาจปกครอง ดินแดนส่วนนี้มาโดยตลอด ส่วนทางการจีนก็ได้โต้แย้งข้อสนธิสัญญาดังกล่าว ว่า ข้อบังคับไม่มี ผลเกี่ยวกับข้อตกลงว่าด้วยเขตแดนหากแต่เป็นสนธิสัญญาที่ไม่รุกรานต่อกันต่างหาก และจีนก็ได้ ใช้อำนาจบริหารดินแดนดังกล่าวอย่างต่อเนื่องมาตลอด

นอกเหนือจากนี้ ทั้งอินเดียและจีนต่างก็ได้อ้างสิทธิเหนือบริเวณอักไซ ชิน (Aksai Chin) ของ "ส่วนตะวันตก" (Western Sectors) โดยอินเดียได้แสดงแผนที่ของจีน และเอกสารของอังกฤษ และเยอรมัน ซึ่งปรากฏมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 จนถึงมีนาคม ค.ศ.1911 เป็นหลักฐานแสดงว่าแนว ภูเขาคุนหลุนเป็นแนวสุดเขตของมณฑลซินเกียง ส่วนด้านจีนก็ได้แสดงหลักฐานหักล้างอินเดีย โดยแสดงแผนที่ของอินเดียซึ่งมิได้ระบุแนวเขตแดนทางตอนเหนือของลาดัคห์ หรือเส้นขีดเขต แคนลากผ่านแนวภูเขาคารา กูร์น (Kara Koran) แต่ประการใด⁸

เนื่องจากปัญหาข้อพิพาทดินแดนที่เรื้อรังกันมาระหว่างจีนและอินเดีย ยังไม่อาจชี้จัดหรือ สามารถตกลงกันได้ เพราะต่างฝ่ายต่างเสนอพยานหลักฐานที่มีเหตุผลด้วยกันทั้งสองฝ่าย และต่าง

ก็ไม่ยอมรับข้อยืนยันซึ่งกันและกัน ด้วยเหตุนี้เมื่อมีเหตุการณ์กระทบกระทั่งกันขึ้นก็ยากที่จะเจรจากันโดยสันติวิธี และมักจะเกิดการปะทะกันด้วยกำลังอาวุธ ดังเช่น เหตุการณ์ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1959 และเดือนสิงหาคม ค.ศ.1962 นับแต่นั้นมาทั้งสองฝ่ายพยายามที่จะหลีกเลี่ยงการสู้รบและแสวงหาช่องทางที่จะทำความตกลงกันโดยสันติวิธีแต่จนบัดนี้ปัญหาชายแดนจีน-อินเดียก็ยังคงเป็นปัญหาที่ก้ำกึ่งกันอยู่

กรณีพิพาทดินแดนจีน-รัสเซีย

จีนและรัสเซียมีพรมแดนต่อกันยาวเหยียดร่วม 7,000 ไมล์ ซึ่งแบ่งออกได้เป็นสามส่วนคือ ส่วน "เอเชียด้านใน" (Inner Asia Zone) เป็นพรมแดนที่เชื่อมเคอร์กีซ (Kirgiz) และคาซัค (Kazakh) ของรัสเซีย และชายแดนจีนเกียงของจีน มีความยาว 1,850 ไมล์ ส่วน "มองโกเลีย" (Mongolian Sector) มีความยาว 2,700 ไมล์ และส่วน "ตะวันออกไกล" (Far Eastern Sector) เป็นพรมแดนที่ติดต่อไซบีเรียของรัสเซีย และแมนจูเรียของจีน มีความยาว 2,300 ไมล์⁹

ข้อตกลงแบ่งปันพรมแดนระหว่างจีนและรัสเซียตั้งแต่สมัยราชวงศ์แมนจูนั้น สาธารณรัฐประชาชนจีนยังไม่เคยรับรู้หรือรับรองเป็นทางการเลย ทั้งนี้เพราะจีนถือว่าสนธิสัญญาที่ต่างชาติได้กระทำขึ้นมานั้นเป็นสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมสำหรับจีน เนื่องจากในปลายสมัย ราชวงศ์แมนจูอยู่ในยุคของความเสื่อมโทรม จีนประสบกับปัญหาบริหารประเทศและภัยคุกคามจากชาติตะวันตก ถูกบีบบังคับให้เซ็นสัญญาด้วยความจำใจ และอีกประการหนึ่งเส้นแบ่งแนวพรมแดนก็มิได้มีการตกลงกันให้แน่ชัดมาก่อน

ปัญหาข้อพิพาทดินแดนจีน-รัสเซีย สืบเนื่องมาตั้งแต่ครั้งที่จีนได้เสียดินแดนให้แก่รัสเซียสมัยพระเจ้าซาร์นิโคลาสที่ 1 จีนจำต้องทำสนธิสัญญาหลายฉบับ อาทิ สนธิสัญญาไอกุน ค.ศ.1858 โดยเสียดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำมั่งกรดำ (แม่น้ำเฮล่งเกียงหรืออามูร์) จดแม่น้ำอุสซูรี สนธิสัญญาเทียนสิน (Treaty of Tientsin, 1860) บังคับให้จีนยกอาณาบริเวณระหว่างแม่น้ำอุสซูรี แม่น้ำมั่งกรดำ และน่านน้ำญี่ปุ่นให้รัสเซีย สนธิสัญญาอิลี (Treaty of Ile, 1881) จีนจำต้องสูญเสียดินแดนทางด้านตะวันตกของแม่น้ำโฮลกูดส์ให้แก่รัสเซีย¹⁰

ในระยะแรกของการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน (ค.ศ.1949) กรณีความขัดแย้งระหว่างสองประเทศไม่ว่าจะเป็นกรณีที่น่าร้ายแรงนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสัมพันธภาพของทั้งสองประเทศจัดอยู่ในบรรยากาศที่ดี และจีนก็ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากรัสเซียในการพัฒนาประเทศอย่างดียิ่ง โดยทั้งสองต่างยึดแนวอุดมการณ์ของลัทธิเดียวกัน เป็นสื่อของการสร้างมิตรไมตรีต่อ

กันอย่างแน่นแฟ้น ประเด็นปัญหาเรื่องพรมแดนจึงยังไม่มีการหยิบยกขึ้นมาเจรจากันอย่างเป็นทางการ อย่างไรก็ตามในปี ค.ศ.1954 ประธานเหมา เจ๋อตุง ก็ได้ปรึกษารื้อกับผู้นำโซเวียตถึงฐานะของมองโกเลีย นอก แต่ปีต่อมาเรื่องนี้ก็ถูกปล่อยปละละเลย โดยทางโซเวียตทำเพิกเฉย ในเดือนมกราคมโจวเอิลไหลก็ได้หยิบยกปัญหาชายแดนขึ้นมาเจรจากับครุสชอฟอีก แต่ก็ไม่มีอะไรคืบหน้า ในปี ค.ศ.1960 เมื่อสัมพันธภาพของสองประเทศเริ่มแตกร้าวและเสื่อมโทรมลงและหลังจากที่ทางการโซเวียตได้ออนความช่วยเหลือรวมทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายเทคนิคออกจากจีน ปัญหาชายแดนจึงประทุและทวีความตึงเครียดขึ้น โดยจีนได้กล่าวหาว่าโซเวียตได้ปฏิบัติการทำลายจีน โดยการชักจูงและกดขี่ข่มเหงชาวจีนหลายหมื่นคนในภูมิภาคอีตี้ และขับไล่ชาวจีนเข้าไปในดินแดนโซเวียต¹¹

นอกจากพรมแดนที่เป็นสาเหตุให้สัมพันธภาพระหว่างจีนและโซเวียตเลวร้ายลงแล้ว ความแตกต่างในเรื่องอุดมการปฏิวัติระบบเศรษฐกิจ (โดยเฉพาะการที่จีนนำคอมมิวนิสต์มาใช้ในจีน) ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ (อาณาบริเวณแห่งผลประโยชน์ของแต่ละฝ่าย ความขัดแย้งทางการทหารในเรื่องของการให้ความช่วยเหลือ และยุทธศาสตร์ทางทหาร) จีนได้โจมตีโซเวียตว่าเป็นพวกปฏิกริยาของการปฏิวัติ เป็นคอมมิวนิสต์จอมปลอม หรือคอมมิวนิสต์เทียม (การยอมรับวิถีทางการต่อสู้โดยสันติวิธีและการต่อสู้ทางรัฐสภาของครุสชอฟ) และเรียกโซเวียตว่าเป็นประเทศสังคมนิยม (นักล่าดินแดนแผ่ขยายอิทธิพลครอบงำประเทศต่างๆ หลายประเทศ อาทิ ประเทศในยุโรปตะวันออกแถบแอฟริกา อินโดจีน และหลังสุดส่งทหารเข้าแทรกแซงในประเทศอัฟกานิสถาน)

หลังจากทั้งสองฝ่ายประสบกับความล้มเหลวในการเจรจาปัญหาพรมแดนหลายครั้งหลายคราว กระทั่งกระทั่งกันระหว่างทหารสองฝ่ายตามชายแดนก็เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ในปี ค.ศ.1969 เกิดการปะทะครั้งใหญ่เกิดขึ้นในเดือนมีนาคมปีเดียวกัน ณ บริเวณเกาะเงินเป่า (โซเวียตเรียกว่าเกาะตามันสกี ในแม่น้ำอุสซูรี) และในเดือนเดียวกันที่เกิดเหตุการณ์เกาะเงินเป่า หนังสือพิมพ์นิวยอร์กไทม์ประจำวันที่ 9 มีนาคม 1969 ได้อ้างคำประกาศของรัฐมนตรีกลาโหมโซเวียตที่ได้กล่าวเตือนจีนว่า "จะใช้กำลังทหารหากมีความจำเป็น" และจากบทความทางวิทยุกระจายเสียงในลอนดอนรับฟังได้ว่า โซเวียตได้ออกคำเตือนจะใช้จรวดนิวเคลียร์กับจีน¹²

จากเหตุการณ์ในครั้งนี้ ครุสชอฟผู้นำโซเวียตได้เสนอแผนการจัดตั้งระบบความมั่นคงร่วมกันในเอเชีย (Asian Security System) เพื่อสกัดกั้นหรือปิดล้อมจีน ทั้งนี้จากประจักษ์พยานถ้อยแถลงของครุสชอฟที่ได้กล่าวในการปิดสมัยประชุมคอมมิวนิสต์สากลที่กรุงมอสโก วันที่ 7 มิถุนายน

1963 และจากหนังสือพิมพ์ใหม่ในกรุงลอนดอน ที่อ้างกระแสข่าวจากกรุงนิวเดลีในหัวข้อ "ปิดล้อมจีน" ว่าโซเวียตรัสเซียคงจะไม่ส่งเสริมการทำสนธิสัญญาทางทหารขึ้นมาใหม่ในภูมิภาค แต่หวังที่จะทำลายฐานการครอบครองอิทธิพลของจีน ที่ให้การสนับสนุนแผนการความร่วมมือทางเศรษฐกิจสำหรับภูมิภาคแห่งนี้ อย่างไรก็ตาม สหภาพโซเวียตก็ได้เตรียมการที่จะเข้าสวมรอยสหรัฐอเมริกา เพื่อสกัดกั้นกำลังทหารของจีน โดยการติดอาวุธ โดยให้ความช่วยเหลือทางอาวุธให้แก่บรรดามิตรประเทศในเอเชีย บนรากฐานแห่งความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งทัศนะดังกล่าวเป็นสาระสำคัญของความเข้าใจของรัฐบาลอินเดียก่อนนโยบายในอนาคตของรัสเซียในเอเชีย ทั้งนี้เป็นไปตามคำแถลงที่อินเดียได้รับจากมอสโคว์¹³

จีนได้ตอบโต้การข่มขู่ของโซเวียตด้วยการรณรงค์มวลชนให้ต่อต้านโซเวียตและเสริมสร้างกองทัพเพื่อเตรียมทำสงคราม ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลจีนก็ได้ออกแถลงนโยบายในวันที่ 24 พฤษภาคม 1969 ด้วยการเรียกร้อง "การเจรจาโดยสันติและต่อต้านการใช้กำลัง"

ในวันที่ 20 ตุลาคม 1969 ได้มีการเจรจากันอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับปัญหาพรมแดนเป็นครั้งแรก ณ กรุงปักกิ่ง หลังจากที่ไม่ได้เจรจากันมาหลายปี หัวหน้าเจรจาฝ่ายจีนนำโดย ฉีเยวทวนหัว รัฐมนตรีต่างประเทศ และนายไฉเซ็งเหวิน (Chai Cheng Wen) ผู้แทนฝ่ายโซเวียตได้แก่ นาย วี.วี. กุสเนตซอฟ (V.V.Kuznetsov) และนาย วี.เอ. มาโทรซอฟ (V.A.Matrosov) การเจรจานี้ยาวนานถึงปี 1970 โดยไม่สามารถบรรลุข้อตกลงใดๆ โซเวียตยังคงยืนกรานที่จะยึดเอาภูมิภาคโดยธรรมชาติที่เอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่ตนเอง อาทิ แนวภูเขา แม่น้ำ และข้อตกลงสนธิสัญญาแผนที่เป็นสิ่งที่กำหนดสิทธิแห่งดินแดนเป็นหลัก

ตราบจนถึงปัจจุบันพรมแดนระหว่างจีนและโซเวียต ยังคงเป็นอุปสรรคและปัญหาประการหนึ่งของการกระชับสัมพันธไมตรีต่อกันเกือบทุกครั้ง ฝ่ายโซเวียตขอเจรจา เพื่อเสริมสร้างสัมพันธไมตรีกับจีนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น จีนมักจะต่อรองยกเอาปัญหาเรื่องพรมแดนและปัญหาแทรกแซงของโซเวียตในภูมิภาคต่างๆ โดยเฉพาะในอินโดจีนและอาฟกานิสถานขึ้นมาเป็นเงื่อนไขเจรจา เป็นเหตุให้สัมพันธภาพของทั้งสองอยู่ในฐานะที่ห่างเหินกันไป ไม่อาจทำการฟื้นฟูสัมพันธภาพคืนดีได้ดังเดิมเสมือนการปฏิวัติของจีนได้สิ้นสุดลงใหม่ๆ

ภูมิหลังและมูลเหตุของการเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่สังคมเผด็จการประชาธิปไตยโดยประชาชน

เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1921 สมาชิกแกนนำของพรรคคอมมิวนิสต์ จำนวน 13 คน โดยมี เหมา เจ๋อตง ต่งมีอู๋ เฉินถานซัว หวังจินเหมย เจิ้งเอินหมิง เจินกุงป้อ จังกั่วเกา โจวฟูไห่ หลี่ฮั่น

จูน หลี่ต้า หลิวเหยินจิง เป่าซุยเซิง ซึ่งเป็นตัวแทนของหน่วยลัทธิคอมมิวนิสต์ในเขตภูมิภาคต่างๆ ได้จัดประชุมลับเพื่อจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยขึ้นเป็นครั้งแรกในโรงเรียนสตรี อันเป็นเขตสัมปทานของฝรั่งเศส ณ เมืองเซียงไฮ้ นับเป็นจุดเริ่มอันสำคัญของการจัดตั้งองค์การพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นกลไกหรือหัวใจของการรณรงค์สร้างพันธมิตรกับมวลชน หรืออีกนัยหนึ่งทำสงครามแย่งชิงประชาชนกับฝ่ายรัฐบาล ดำเนินการเผยแพร่อุดมการณ์ของพรรค และทำสงครามปฏิวัติเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยไปสู่ลัทธิคอมมิวนิสต์ตามแนวทางของมาร์กซ์ เลนิน และความคิดของเหมา เจ๋อตุง จนสำเร็จในที่สุด

การปฏิวัติภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์นั้น แตกต่างกับการปฏิบัติหรือการโค่นล้มรัฐบาลภายใต้การปกครองของราชวงศ์ต่างๆและรัฐบาลในระบอบเสรีประชาธิปไตยที่แล้วๆ มา (สมัยการปกครองแบบสาธารณรัฐประชาธิปไตย 1912-1949) ทั้งนี้เพราะการปฏิวัติระบอบการเมืองระบบเศรษฐกิจ และโครงสร้างของสังคมอย่างชนิดถอนรากถอนโคน เช่น การปฏิวัติภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์ อันที่จริงการโค่นล้มเปลี่ยนแปลงผู้ครองราชบัลลังก์ของราชวงศ์ต่างๆ ในอดีตกาลเป็นสิ่งธรรมดาของการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองของชนชั้นเหนือระดับสามัญชน และมีได้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมมากมายนัก แม้แต่การปฏิวัติล้มล้างระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชภายใต้การนำของ ดร.ซุนยัตเซ็น มาสู่สาธารณรัฐประชาธิปไตยก็ตาม ก็ยังคงรูปแบบการปกครองในลักษณะของศักดินาทุนนิยมอยู่เช่นเดิม และมวลชนชั้นพื้นฐานของประเทศก็มิได้มีบทบาทส่วนร่วมอย่างกว้างขวางเหมือนอย่างเช่นการปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์ในครั้งนั้น นับได้ว่าเป็นการเปลี่ยนโฉมหน้าใหม่ของสังคมจีนอย่างเด่นชัด ดังสมญาที่เรียกจีนปัจจุบันว่า "จีนใหม่" ปัจจัยที่ช่วยเกื้อหนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาสู่สาธารณรัฐประชาธิปไตยภายใต้การนำของพรรคก๊กมินตั๋ง และในที่สุดมาสู่รัฐแห่งสังคมนิยมของพรรคคอมมิวนิสต์นั้น ผู้วิเคราะห์การเมืองจีนมีความเห็นแตกต่างกันออกไปหลายทัศนะ บ้างก็ว่าเกิดจากความยากไร้ และการกดขี่ขูดรีดในสังคมจีนอย่างรุนแรง บ้างก็เน้นในประเด็นของความเสื่อมโทรมในระบบบริหารราชการแผ่นดิน กอปรกับทางการไม่สามารถแก้ไขปัญหาวิกฤติการณ์ได้ผ่อนคลายเป็นผลสำเร็จ และบ้างก็เห็นว่าเงื่อนไขสภาพการณ์ของสังคมที่เอื้ออำนวยสอดคล้องกับแนวความคิดในลัทธิใหม่เป็นต้น ดังนั้นเพื่อที่จะให้ผู้อื่นได้วิเคราะห์การปฏิวัติสังคมนิยมได้กว้างขวางในหลายๆ แนวทาง จึงขอนำเอาภูมิหลังและมูลเหตุเกื้อหนุนต่างๆ มากล่าวโดยสรุปในบทนี้

การฉวยโอกาสของชาติตะวันตก

นับแต่ปลายศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา บรรดาประเทศตะวันตกต่างเข้าไปครอบครอง อิทธิพล และแสวงหาผลประโยชน์จากจีนเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย และในช่วงที่จีนเผชิญกับวิกฤติการณ์ทางการเมือง และเศรษฐกิจ อันสืบเนื่องมาจากความเสื่อมโทรมของการบริหารประเทศในปลายสมัยราชวงศ์แมนจู โดยเฉพาะในช่วงสมัยราชวงศ์ชิง (ค.ศ. 1644-1911) ชาติตะวันตกทั้งหลายรวมทั้ง ไชเวียตริสเซีย และญี่ปุ่น ได้ถือโอกาสที่จีนกำลังตกอยู่ใน สภาวะการณ์ที่อ่อนเปลี้ยทั้งทาง เศรษฐกิจและการเมือง ทำการรุกรานบีบบังคับให้จีนจำนนต่อข้อเรียกร้องนานับประการ อาทิ การเซ็นสนธิสัญญาไม่เสมอภาคหลายสิบฉบับ การยอมรับเขตอิทธิพลต่างชาติ การให้เขตสัมปทานและการเข้ายึดครองดินแดนของจีน เท่ากับจีนต้องสูญเสียอำนาจอธิปไตยของชาติ (บางส่วน) ตลอดจนสิทธิเสรีภาพของประชาชนจีนก็พลอยตกอยู่ภายใต้อำนาจของชาวต่างชาติเกือบสิ้นเชิง (ในกรณีเกิดปัญหาขัดแย้งกับชาวต่างชาติ และต้องขึ้นศาลต่างชาติ)

สนธิสัญญาและการค้าที่เอารัดเอาเปรียบจีน เป็นต้นเหตุให้เกิดการร่ำไห้และเสียศูนย์การค้ากับต่างชาติอย่างมหาศาล ทำให้ฐานะการคลังของรัฐตกอยู่ในฐานะวิกฤติ เมื่อไม่สามารถแก้ไขปัญหาคลุ้ยชำระได้โดยมาตรการอย่างอื่น รัฐบาลก็หันมารีดเงินเอาจากประชาชน พวกเจ้าที่ดิน และนายทุนก็ผลักรถภาษีที่เพิ่มขึ้นไปให้แก่ชาวนา (ผู้เช่าที่ดิน) และประชาชนส่วนใหญ่ที่มีฐานะปานกลางและยากจน ดังนั้นผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนโดยตรงก็คือประชาชนผู้ยากไร้ส่วนใหญ่ของประเทศนั่นเอง

นอกเหนือจากภัยคุกคามจากภายนอกที่รุกรานกดขี่ และกอบโกยผลประโยชน์จากชาวจีนแล้ว ปัญหาภายในที่เสื่อมโทรมสะสมมาเป็นเวลาช้านาน อันเกิดจากระบบการบริหารภายใต้ระบอบการปกครองสมบูรณาญาสิทธิราช กอปรกับความเสื่อมโทรมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมที่ทางการไม่สามารถปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นได้ โดยเฉพาะการขาดการวางแผนเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมอย่างจริงจัง และต่อเนื่องมาแต่ต้น ยิ่งทำให้สถานการณ์ของประเทศทวีความเลวร้ายลงอย่างรวดเร็ว บางเมืองเกิดความสับสนระส่ำระสายไปทั่ว ประชาชนได้รับความทุกข์ยากหมดที่พึ่งพา รัฐบาลเองก็ไม่สามารถพิทักษ์คุ้มครองความชอบธรรมให้แก่ประชาชนได้อย่างพอเพียง ประเด็น และปัญหาต่างๆ ที่แทรกซ้อนสะสมกันเข้ามานี้ ได้กลายเป็นฉนวนผลักดันให้ประชาชนเพิ่มความเกลียดแค้นต่อต้านชาวต่างชาติมากยิ่งขึ้นจนลุกฮือต่อต้าน และขับไล่ต่างชาติขึ้นหลายครั้งหลายคราว และหากจะนำเอาหลักแห่งการปฏิวัติสังคมของมาร์กซ์มาประยุกต์เข้ากับสังคมจีน ในขณะนั้นแล้ว ก็อาจจะกล่าวได้ว่า สถานการณ์และเงื่อนไขของสังคมจีนในช่วงนั้นสอดคล้อง

กับความคิดเห็นของเหมา เจ๋อตุง ผู้นำการปฏิวัติที่ว่า จีนมีลักษณะเป็นสังคมกึ่งเมืองขึ้นและกึ่งศักดินา และเหมา เจ๋อตุงก็ได้ยึดหลักแห่งความขัดแย้งของชนชั้นในสังคมตามลัทธิมาร์กซ์มาเป็นเงื่อนไขของการปฏิวัติสังคมนิยมมาตลอด จนพรรคคอมมิวนิสต์ประสบความสำเร็จสูงสุดในที่สุด

อุปสรรคการพัฒนาอุตสาหกรรม-วิทยาศาสตร์

โดยข้อเท็จจริงแล้ว ก่อนที่ประเทศตะวันตกจะเริ่มเป็นประเทศพัฒนาทางอุตสาหกรรมนั้น จีนมีความเจริญด้านศาสตร์สาขาต่างๆ ไม่แพ้ชาติอื่นๆเลย เป็นต้นว่า ทางด้านดาราศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ การแพทย์โบราณ แม้แต่วิทยาศาสตร์บางสาขา ตรงกันข้ามในระหว่างช่วงทศวรรษที่ 3-13 ชาวจีนมีความรู้ความสามารถ และมีความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์ใกล้เคียงหรือเหนือกว่าประเทศตะวันตกบางประเทศเสียด้วยซ้ำ แต่พอเริ่มศตวรรษที่ 17 ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีของจีนก็เริ่มล่าหลังลง¹⁴ ครั้นถึงศตวรรษที่ 19 ประเทศยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือจึงได้พัฒนาอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีหนีห่างจีนออกไปทุกที ความล่าช้าทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีของจีนเป็นจุดอ่อนประการหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาอุตสาหกรรมและอาวุธเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งไว้ป้องกันประเทศต้องประสบกับความอ่อนแอและล้มเหลว

สาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาทางเทคโนโลยี ไม่เจริญก้าวหน้าทันประเทศตะวันตกก็คือ ลัทธิอนุรักษนิยม (Conservatism) ซึ่งเกิดจากประชาชนต่างยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่เป็นบรรทัดฐานในการดำรงชีวิตอย่างเคร่งครัด ยังไม่ยอมรับแนวความคิดและวัฒนธรรมตะวันตก ด้วยเกรงว่าอารยธรรมตะวันตกจะเข้ามาทำลายสังคมจีน และสิ่งอนุรักษนิยมที่ชาวจีนหวงแหนและภาคภูมิใจมากแต่อดีตกาล อันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการบริหารทางธุรกิจ ผลก็คือการเกษตรกรรมของชาวนาชาวไร่ส่วนใหญ่ในศตวรรษที่ 17 ก็คงใช้เครื่องมือเครื่องมือเช่นเดียวกันในสมัยโบราณกาล¹⁵

ประการต่อมา การที่กลุ่มปัญญาชนจีนในอดีตมักแต่มุ่งสนใจค้นคว้าทางด้านมนุษยศาสตร์หรือสังคมมากกว่าศาสตร์ด้านอื่นๆ ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญทางฝ่ายยุโรปตะวันตกได้ศึกษาค้นคว้าและพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีไปอย่างรุดหน้า การขาดความสนใจในความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ของชาวจีนนี่เอง จึงทำให้การพัฒนาทางอุตสาหกรรมของจีนต้องล่าช้าประเทศตะวันตกเป็นอันมาก

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาอุตสาหกรรมของจีนต้องหยุดอยู่กับที่ ก็คือการขาด การลงทุน และการกระตุ้นในทางก่อให้เกิดเทคนิคใหม่ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าจีนในอดีตมีทรัพยากร และวัตถุดิบเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคได้ในระดับหนึ่ง โดยไม่ต้องขวนขวายพึ่งพาสินค้าจาก ต่างชาติ โดยเฉพาะสินค้าสำเร็จรูปที่นอกเหนือจากความจำเป็นต่อการดำรงชีพ หรือปัจจัยสี่ ต่าง กับประเทศตะวันตกบางประเทศ อาทิเช่น ประเทศอังกฤษ ซึ่งได้มีการส่งเสริมการลงทุนนอก ประเทศ และค้าขายกับต่างชาติอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในประเทศเมืองขึ้น แม้ว่าประเทศ อังกฤษจะต้องอาศัยวัตถุดิบจากประเทศเมืองขึ้นก็ตาม ก็ยังสามารถพัฒนาอุตสาหกรรมได้อย่าง รุดหน้า ทั้งนี้เพราะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของอังกฤษ และประเทศเมืองขึ้นส่วนมากต้อง พึ่งพาสินค้าสำเร็จรูปจากอังกฤษ(โดยแลกวัตถุดิบจากประเทศเมืองขึ้นไปผลิต)ประกอบกับ อังกฤษในศตวรรษที่17-18เป็นชาติมหาอำนาจทางทะเลมีเรือสินค้าติดต่อต่างประเทศอย่างมาก ภาย สามารถทำการค้าหาตลาดได้อย่างกว้างขวาง เป็นผลให้เศรษฐกิจภายในประเทศมั่งคั่ง กลาย เป็นประเทศพัฒนาทางอุตสาหกรรม¹⁶ ก้าวสู่ความเป็นประเทศมหาอำนาจในยุโรปได้ในที่สุด แต่ สำหรับประเทศจีนในช่วงสมัยก่อนศตวรรษที่ 17 กลับสกัดกั้นเทคโนโลยีและความเจริญจากโลก ภายนอกมิให้หลั่งไหลเข้าสู่จีน เป็นเหตุให้การพัฒนาอุตสาหกรรมของจีนต้องล่าหลังประเทศ ตะวันตกในภายหลัง

อัตราการเพิ่มประชากร

นับตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา อัตราการเพิ่มของประชากรได้ทวีสูงขึ้นอย่างไม่เคย คาดคิดมาก่อน ความยากจนของประชาชนก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ก่อให้เกิดความระส่ำระสาย ในสังคมเป็นอันมาก จนถึงกับทำให้ราชบัลลังก์ของจักรพรรดิฉินในกลางศตวรรษที่ 19 ต้องสิ้น ครอบครอง ก่อนปีค.ศ.1950 จำนวนพลเมืองยังไม่ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมร้ายแรงประการใด ตรง กันข้ามในบางระยะกลับขาดแคลนพลแรงงานเสียด้วยซ้ำ จนผู้ปกครองและนักปราชญ์ทางการเมือง ในสมัยก่อนราชวงศ์ฉิน (ก่อน ค.ศ.2111) นำมาศึกษาหาหนทางที่จะเพิ่มจำนวนประชากรจีน ให้รวดเร็วยิ่งขึ้น ถึงกระนั้นก็ตาม แม้ในช่วงระยะต่อมาอัตราเพิ่มของประชากรก็ยังนับว่าต่ำอยู่ เช่น ใน ค.ศ.755 มีราว 53 หรือ 60 ล้านคน ค.ศ.1102 ประมาณ 44 ล้านคน ในปี ค.ศ.1290 มีราว 60 ล้านคน และใน ค.ศ.1578 ประมาณ 61 ล้านคน¹⁷ จะเห็นได้ว่าอัตราเพิ่มของจำนวนประชากร แทนที่จะเพิ่มขึ้นทวีคูณแต่กลับคงที่ไม่เพิ่มมากมายดังเช่นระยะหลังๆ

นับแต่ศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา ความเจริญก้าวหน้าในด้านการแพทย์ การนำพืชผลที่สามารถเพาะปลูกได้ง่ายและเก็บรักษาทิ้งไว้ได้นานๆจากต่างประเทศมาสู่เมืองจีน ความสงบภายหลังสงครามกลางเมือง (ในช่วงระยะหนึ่ง) และความเจริญรุ่งเรืองของโลก ปัจจัยเหล่านี้ทำให้จำนวนประชากรของจีนเพิ่มขึ้นอย่างมากมายจากประมาณ 150 ล้านคน ในราวปี ค.ศ.1700 มาเป็นประมาณ 313 ล้านคน ในปี ค.ศ.1794 ช่วงในระบอบเพียงศตวรรษเดียว ประชากรเพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัว¹⁸

จากการศึกษาของศาสตราจารย์ Ping-Ti Ho ชิดที่ดีที่สุด (ชิดที่ประชากรสามารถจะผลิตผลทางเศรษฐกิจได้มากที่สุด และได้สัดส่วนกับจำนวนประชากร) คือในช่วงระยะระหว่าง ค.ศ.1950 และ 1975 จากช่วงระยะนี้เป็นต้นมาการเพิ่มจำนวนของประชากรจะเริ่มนำไปสู่ปัญหาความขาดแคลนทางเศรษฐกิจในสังคมอย่างไม่มีปัญหา ยิ่งขาดการพัฒนาในทางเกษตร และทางอุตสาหกรรมก็ยิ่งทำให้มาตรฐานการครองชีพของประชาชนต่ำลงทุกที คนรวยกลายเป็นคนจน คนจนกลายเป็นผู้ไม่มีกิน สิ่งที่บอกเหตุแห่งความเสื่อมโทรมทางผลิตผลทางเกษตรคือจำนวนเนื้อที่ที่ใช้ประโยชน์ทางเกษตรกรรมได้ลดน้อยลงเรื่อยๆ ในกลางศตวรรษที่ 18 เฉลี่ยเนื้อที่เพาะปลูกประมาณ 3.86 มู (6.6 มู = 1 เอเคอร์) ต่อหนึ่งคน ใน ค.ศ.1812 ประมาณ 2.19 มูต่อคน และในปี ค.ศ.1833 มีเพียง 1.86 มู : คน²⁰

จากความแร้นแค้นของประชาชน ก่อรูปกับการขึ้นราคาของที่ดินและค่าครองชีพ ปัญหาอันหนักหน่านี้จึงตกแก่รัฐบาลแมนจู²¹ และรัฐบาลก็ไม่สามารถจะจัดปัญหาเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้การสถานการณ์อันเลวร้ายนี้เองเป็นเหตุให้เกิดการจลาจลอันนองเลือดขึ้นหลายครั้งในช่วงกลางศตวรรษที่ 18 จนถึงศตวรรษที่ 19 อาทิเช่น

เหตุการณ์ความไม่สงบภายในประเทศ

สงครามฝิ่น ในปี ค.ศ.1840 กับอังกฤษ ผลจากภัยของฝิ่นและสงครามเป็นเหตุให้เงินแท่งของจีนรั่วไหลออกนอกประเทศมากมายเศรษฐกิจของจีนประสบความเสียหายอย่างร้ายแรง และจากความพ่ายแพ้สงคราม จีนจำต้องทำสนธิสัญญาหนานจิง (นานกิง) สูญเสียดินแดน และค่าปฏิกรรมสงครามจำนวนมากให้แก่อังกฤษ ต่อมาอเมริกาและฝรั่งเศสก็เอาอย่างบ้าง โดยบีบบังคับให้ราชสำนักชิงลงนามในสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคด้วยเช่นกัน

ปี ค.ศ.1851 ได้เกิดการปฏิวัติภายใต้การนำของหงซิวฉวน ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากผลของสงครามฝิ่น รัฐบาลในราชวงศ์ชิงจำต้องชำระค่าปฏิกรรมสงครามจำนวนมหาศาล ทางารจึงได้เริ่ม

ใช้วิธีการต่างๆ เพื่อหาเงินเข้าคลัง ผลก็คือพวกที่ดิน พวกพ่อค้าโยนภาระภาษีที่นา ภาษีอากร การค้าที่ตนจะต้องเสียไปให้ชาวนา ประชาชนผู้ใช้แรงงานผู้ยากไร้จึงได้ต่อต้าน และสถาปนาราชอาณาจักรไทผิงขึ้น ขณะเดียวกันอังกฤษและฝรั่งเศสก็ได้ฉวยโอกาสที่รัฐบาลชิงตกอยู่ในฐานะอ่อนแอ ก่อนสงครามฝิ่นครั้งที่ 2 บีบบังคับให้รัฐบาลชิงได้ทำการปราบปรามกระบวนกรปฏิวัติไทผิงลงสำเร็จ

ค.ศ.1894 สงครามจีน-ญี่ปุ่น เป็นช่วงที่บรรดาประเทศจักรวรรดินิยมเข้ามาแย่งชิงผลประโยชน์ และแผ่ขยายอิทธิพลเหนือดินแดนจีนไปอย่างมหาศาล การแพ้สงครามในครั้งนี้จีนถูกบีบให้ทำสนธิสัญญาชิโมโตเซกิ จีนต้องสูญเสียดินแดน ค่าปฏิกรรมสงคราม และให้อภิสิทธิ์ในการลงทุนตั้งโรงงานคามเมืองท่าต่างๆ ของจีน และนับแต่ ค.ศ.1950 เป็นต้นมา รัสเซียในสมัยพระเจ้าซาร์ได้บังคับให้จีนลงนามในสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคเป็นจำนวนมาก ยึดเอาอภิสิทธิ์ต่างๆ มากมาย และเดือนเอาดินแดนจีนไปกว่า 1.5 ล้านตารางกิโลเมตร

การบริหารในปลายสมัยราชวงศ์แมนจูสู่ยุคแห่งความเสื่อมโทรม

รัฐบาลแมนจูได้ยึดถือนโยบายการปกครอง เพื่อความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชนภายในประเทศสืบต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน โดยเพียรพยายามใช้ระบบการตรวจตราอย่างระมัดระวัง และถี่ถ้วนเพื่อสอบความสมดุลงแห่งอำนาจในระหว่างองค์การสาขาของรัฐ และข้าราชการแต่ละบุคคล ซึ่งเท่ากับเป็นการรื้อถอนอำนาจสั่งการโดยอิสระขององค์กรและบุคคล จนก่อให้เกิดการขาดความร่วมมือ และขาดความรับผิดชอบต่อกันของบุคคล ตลอดจนองค์การสาขาต่างๆ ของรัฐด้วยตนเอง การใช้ระบบควบคุมอำนาจดังกล่าวเนื่องจากองค์จักรพรรดิราชวงศ์แมนจูเกิดหวาดระแวงเคลือบแคลงใจและไม่ไว้วางใจต่อการบริหารราชการบ้านเมืองของจีนเชื้อสายฮั่น โดยเฉพาะในปลายสมัยราชวงศ์ได้มีขบวนการของชาวยุทธ์หลายกลุ่มพยายามโค่นล้มราชวงศ์แมนจูหลายครั้งหลายครา

ในระดับการปกครองส่วนกลางของรัฐทั้งสำนักราชเลขาธิการ(Grand Secretarial) และสภาที่ปรึกษา (Grand Council) ต่างก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะร่วมมือและแนะนำการบริหารงานต่อสาขาองค์กรต่างๆ ของรัฐบาลภายใต้องค์จักรพรรดิได้ การขาดหัวหน้าที่จะสั่งการทำให้สำนักราชเลขาธิการและสภาที่ปรึกษาต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ไปตามลำพังของตนเอง การปฏิบัติเช่นนี้จึงเป็นหนทางนำไปสู่การชิงดีชิงเด่นซึ่งกันและกันผลจากการที่ราชสำนักทั้งสองนี้ขาดอำนาจที่จะสั่งงานโดยตรง ทุกอย่างจะต้องผ่านองค์จักรพรรดิก่อนที่จะส่งไปยังฝ่ายบริหารของรัฐบาลกลาง และไปยัง

ข้าหลวงตามภูมิภาคต่างๆ จึงทำให้ความสัมพันธ์ของราชสำนักทั้งสองกับจักรพรรดิและฝ่ายบริหารอื่นๆ ไม่สามารถประสานงานกันได้อย่างแน่นแฟ้น

ในด้านการบริหารราชการแผ่นดินก็เช่นเดียวกัน แต่ละองค์ทรงต่างก็ประสบกับปัญหาการขาดความร่วมมือ และขาดอำนาจอันเหมาะสมในการสั่งการต่างๆ ทั้งๆ ที่แต่ละกระทรวงประกอบด้วยบุคคลผู้ทรงอำนาจ คือมีรัฐมนตรีสองคน ผู้ช่วยรัฐมนตรี 4 คน (เลือกจากราชวงศ์แมนจู และฮั่น เท่าๆ กัน) ในบางครั้งก็มีการแต่งตั้งรัฐมนตรีที่ปรึกษาขึ้นมาอีกตำแหน่งหนึ่ง แต่ก็หาได้มีรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งมีอำนาจเต็มในการตัดสินใจ หรือสั่งการอย่างใดไม่ ในกรณีที่มีการขัดแย้งกัน ในระหว่างรัฐมนตรี ก็ไม่มีผู้สามารถชี้ขาดตัดสิน จะต้องส่งเรื่องไปยังจักรพรรดิเป็นขั้นสุดท้าย เพียงพระองค์เดียว

ความเจริญก้าวหน้าและความเข้มแข็งของประเทศในอดีตขึ้นอยู่กับองค์จักรพรรดิเป็นสำคัญ ในยุคใดที่มีองค์จักรพรรดิที่ทรงปัญญา มีความสามารถในการบริหาร (เช่น จักรพรรดิราชวงศ์คัง ซี K'ang-Hsi ครองราชย์ ค.ศ.1662-1722) การปกครองของประเทศก็จะเป็นไปอย่างสงบเรียบร้อย แต่ยามใดที่ผู้ครองราชบัลลังก์ก็มีความอ่อนแอ เช่น จักรพรรดิ เซีย ชิง (Chia-Ch'ing) ครองราชย์ ค.ศ.1796-1820 ก็ทำให้งานบริหารประเทศเป็นไปอย่างระส่ำระสาย²² ในขณะเดียวกันระบบข้าราชการในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก็เปรียบเสมือนตัวมะเร็งร้ายในสังคมข้าราชการ เจ้าขุนมูลนายชอบประพฤติตัวเป็นอภิสิทธิ์ชนใช้อำนาจหน้าที่ในทางมิชอบกอบโกยผลประโยชน์ใส่ตน

กล่าวกันว่าความฟุ่มเฟือยในสมัยการปกครองโดยจักรพรรดิก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่น่าประเทศสู่ความเสื่อมโทรม และหายนะ ดังจะเห็นได้ว่าในสมัยราชวงศ์แมนจูองค์จักรพรรดิเซียนหลง ได้ทรงสร้างวังฤดูร้อนขึ้นถวายพระนางหูหลู เมื่อปี ค.ศ.1750 ด้วยพระนางทรงโปรดทัศนียภาพของเมืองหังโจวมาก ใครจะได้เห็นความงามของเมืองหังโจวอยู่ใกล้นครปักกิ่ง องค์จักรพรรดิเซียนหลงจึงได้โปรดให้ขุดทะเลสาบสร้างเกาะและภูเขาขึ้นโดยเลียนแบบภูมิประเทศให้คล้ายกับเมืองหังโจว ต่อมาในช่วง ค.ศ.1886-1891 พระนางซูสีก็ได้ทรงโปรดให้ทำการบูรณะและสร้างพระราชวังใหม่ขึ้นทั้งหมด โดยใช้เงินทองทรัพย์สมบัติส่วนพระองค์ของพระนาง และงบประมาณแผ่นดินที่จะนำไปพัฒนากำลังกองทัพเรือ ซึ่งในขณะนั้นมีความจำเป็นอย่างมากต่อการเสริมสร้างกำลังทางทะเล เพื่อป้องกันการรุกรานจากชาติตะวันตก เงินที่พระนางซูสีนำไปใช้ในการสร้างวัง และเรือหินอ่อนมีมูลค่าเป็นเงินแท่งถึงห้าล้านแท่ง การที่พระองค์มีพระราชประสงค์เพื่อแสวงหาความสุขส่วนตัวเช่นนั้น ถูกวิจารณ์กันว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้จีนต้องพ่ายแพ้

สงครามเก๋อญี่ปุ่นและประเทศมหาอำนาจตะวันตก และนำไปสู่ความเสื่อมศรัทธาของประชาชนต่อระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

การกอบโกยผลประโยชน์ของชาวต่างชาติ

ความเสื่อมโทรมของระบบจักรพรรดิอันสืบเนื่องมาจากสาเหตุต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นเหตุการณ์ภายในประเทศ ที่เป็นเพียงองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองที่เป็นไปตามกฎของการเสียอำนาจของรัฐ แต่ปัจจัยตัวเร่งที่ทำให้สูญเสียอำนาจการปกครองของราชวงศ์แมนจูไปสู่การปกครองสาธารณรัฐประชาธิปไตยนั้น เกิดจากการแทรกแซงจากประเทศภายนอกเป็นแรงผลักดันอันสำคัญ

นับเป็นพันๆ ปีที่ประเทศจีนได้ชื่อว่าเป็นศูนย์กลางแห่งวัฒนธรรม และเป็นประเทศผู้นำในเอเชียตะวันออก แต่พอมาในศตวรรษที่ 18 ประเทศจีนก็ตกเป็นเป้าหมายแสวงหาผลประโยชน์ของประเทศตะวันตก ในระยะแรก ๆ ต่างชาติได้เข้ามาในรูปของการติดต่อค้าขาย การเมือง การทหารและวัฒนธรรม แต่แรกเริ่มนั้นประเทศจีนพยายามที่จะหลีกเลี่ยงการติดต่อกับประเทศตะวันตก ซึ่งไม่เพียงแต่ป้องกันตนให้ไม่ได้รับแบบอย่างความเจริญจากประเทศตะวันตกมาเป็นมาตรการในการปรับปรุงประเทศเท่านั้น แต่กลับเป็นการทำทนายให้ประเทศตะวันตกสนใจและกระตือรือร้นที่จะทำการติดต่อกับจีนมากยิ่งขึ้น²³

ดังนั้น ภายหลังจากสงครามฝิ่น (Opium War) ที่รัฐบาลจีนได้ยึดและทำลายฝิ่นเป็นจำนวนมากของอังกฤษในปี 1838 ที่เมืองกวางตุ้ง (Canton) และรัฐบาลอังกฤษได้ตอบโต้ด้วยกำลังอาวุธที่เหนือกว่า ผลความปราชัยทำให้ประเทศจีนต้องเปิดประตูติดต่อกับชาวต่างประเทศมากขึ้น ซึ่งต่อมาภายหลังได้กลายเป็นฉนวนให้จีนเข้าสู่ความขัดแย้งกับประเทศตะวันตกและญี่ปุ่น ผลจากการขัดแย้งนี้เองจีนต้องประสบความพ่ายแพ้สงคราม ถูกบังคับให้เซ็นสัญญาความไม่เสมอภาค (Unequal Treaty) อีกหลายฉบับ เป็นผลให้จีนต้องสูญเสียอำนาจอธิปไตย และดินแดนส่วนต่างๆ ภายในประเทศไม่น้อยกว่า 5 ล้านตารางกิโลเมตร นอกจากนั้นจีนยังต้องยินยอมให้สิทธิพิเศษแก่ชาวต่างชาติอีกหลายประการ อาทิ

- ต้องเปิดท่าเรือสำหรับชาวต่างชาติและเพื่อการค้า 60 ท่าเรือ

- ยอมให้ต่างชาติใช้สิทธิในเมืองต่างๆ เช่น เซี่ยงไฮ้ ฮันโกว (Hankow) และเทียนสิน (Tientsin)

-จัดตั้งดินแดนบางแห่ง เช่น เกาโลว (Kowlow) ซิงเต้า (Tsigntao) กวางเจาวัน (Kwangchowwan) เพื่อเป็นดินแดนให้เช่า (Leased Territories)

-จีนจะต้องปฏิบัติต่อชาวต่างประเทศอื่นเหมือนกับที่ได้ยินยอมปฏิบัติต่อประเทศที่โปรดปราน (The Most Favored Ntion) นั่นคือเมื่อประเทศใดประเทศหนึ่งได้รับสิทธิพิเศษ

จากประเทศจีน ประเทศอื่นๆ ก็ย่อมต้องได้รับสิทธิเช่นเดียวกัน

-การรื้อถอนสิทธิของจีนในการกำหนดอัตราศุลกากร การบริหารทางศุลกากร และการกำหนดพิกัตอัตราภาษีสรรพสามิต

-การยกสิทธิการค้าชายฝั่งและให้สิทธิการเดินเรือภายในประเทศแก่ต่างชาติ

-ให้สิทธิที่จะส่งมิชชันนารีเข้าไปได้ทุกแห่งในประเทศ

-สิทธิในการตั้งฐานทัพต่างชาติ ณ บริเวณสถานทูตในมหานคร และตามสายทางรถไฟ

จากปักกิ่ง โดยผ่านเทียนสินถึงซานไฮกวาน (Shanhaikwan)

-สิทธิในการจ้างบุรุษไปรษณีย์ต่างชาติและจัดตั้งที่ทำการไปรษณีย์

-สิทธิในการสร้างโรงงานตามท่าเรือที่ระบุไว้ในสัญญาและสิทธิในการลดภาษีหรือยกเว้นภาษีจากโรงงานอุตสาหกรรมนั้นๆ

-สิทธิในการสร้างทางรถไฟ แสงหาแหล่งแร่

-สิทธิในการใช้ร่อนน้ำและสิทธิพิเศษในการจ้างผู้นำร่องต่างชาติ ตลอดจนการสร้างทุ่นเครื่องหมายการเดินเรือ ประภาคาร

-สิทธิในการที่จะปฏิเสธไม่ให้ชาวจีนสร้างป้อมปราการ ณ จุดยุทธศาสตร์ทางทะเล

-การจ่ายเงินค่าสินไหมทดแทนให้ต่างชาติเป็นจำนวนมาก

-สิทธิตั้งศาลกงสุลพิเศษ (Extra Territoriality)

จากสิทธิพิเศษดังกล่าวข้างต้น ทำให้ต่างชาติสามารถที่จะทำการค้าและประกอบกิจการอุตสาหกรรมได้ทั่วทุกแห่งที่ต้องการ ไม่ว่าจะเป็นการขุดหาวัตถุดิบ การขุดแร่ การสร้างทางรถไฟ ทางคมนาคม และการที่ต่างชาติมีสิทธิในการกำหนดอัตราภาษีศุลกากรได้ตามอำเภอใจ เท่ากับเป็นการเปิดประตูให้สินค้าต่างชาติทะลักเข้าสู่ประเทศจีนได้อย่างเสรี ผลก็คือสินค้าท่วมตลาด ผลิตผลทางอุตสาหกรรมโดยเฉพาะการช่างฝีมือภายในประเทศที่คุณภาพต่ำอยู่แล้ว ยิ่งทรุดหนักลง ทำให้เกิดปัญหาคนว่างงาน เมื่อเศรษฐกิจตกต่ำรายได้ของกลุ่มเกษตรกรก็พลอยลดน้อยลงด้วย ประกอบกับจีนต้องชดใช้สินไหมเป็นจำนวนมากให้แก่ชาติมหาอำนาจในขณะนั้นและเนื่องจากเกิดการกบฏ และสงครามหลายหนในช่วงระยะ ค.ศ.1840-1900 รัฐบาลก็จำต้องหันมาเพิ่มภาวะ

แก่ประชาชนจีนโดยการเพิ่มภาษี เมื่อถึงจุดนี้ประชาชนก็ก่อการจลาจลเพราะเกิดความอดอยากไม่สามารถที่จะทนต่อการขูดรีดจากรัฐบาลต่อไปได้อีก²⁴

ผลสะท้อนทางสังคมการเมืองที่จีนได้รับจากการที่จำต้องยกอธิปไตยให้กับชาวต่างชาติ เช่น การใช้ประโยชน์จากที่ดินและการรัตนอนสิทธิต่างๆ ของจีนเองนั้น เท่ากับจีนต้องสูญเสียอำนาจทางศาลในกรณีที่มีคดีกับต่างชาติ คุลย์พินิจในการจัดตั้งที่มั่นทางทหารก็ต้องขึ้นอยู่กับต่างชาติ จุคยุทธศาสตร์ต่างๆ ก็ถูกควบคุมโดยชาวต่างชาติ ในที่สุดก็มีการจัดตั้งสมาคม องค์กร รวมทั้งขบวนการต่างๆ เพื่อล้มล้างการปกครองของจักรพรรดิ เพราะนอกจากทางการไม่สามารถที่จะขจัดอิทธิพลของชาวต่างชาติที่กดขี่ประชาชนให้ออกไปจากประเทศได้สำเร็จแล้ว บางครั้งยังร่วมมือกับต่างชาติทำการกดขี่กวางล้งขบวนการต่อต้านจักรพรรดินิยมอีกด้วย

ขบวนการปฏิวัติ

แม้ผู้บริหารซึ่งประกอบด้วยผู้รักชาติ และเจ้าหน้าที่ชั้นสูงหลายคนได้พยายามอย่างยิ่งที่จะปรับปรุงแก้ไขภาวะการณ์ภายในประเทศ แต่การแก้ไขนี้จำกัดอยู่เฉพาะในด้านเทคนิคต่างๆ เช่น การมุ่งสร้างอุตสาหกรรม สร้างโรงงาน สถาบันการทหารแบบตะวันตก การส่งนักศึกษาไปต่างประเทศ การจัดตั้งกองเรือแบบทันสมัยนั้น ในทัศนะของนักปฏิรูปเห็นว่าสิ่งที่จีนต้องการมิใช่การปรับปรุงแก้ไขสถาบันทางสังคมการเมืองที่สืบทอดกันมา แต่การแสวงหาด้านเทคโนโลยีที่เหนือกว่าของประเทศตะวันตกต่างหากที่จีนต้องการ²⁵ จะเห็นได้ว่าการแก้ไขปรับปรุงดังกล่าวเป็นการแก้ไขปัญหาที่ไม่ตรงจุดไม่สามารถขจัดปัญหาหรือบรรเทาความเดือดร้อนของสังคมจีนที่ทวีความเลวร้ายลงได้ โดยเฉพาะการพิทักษ์หรือสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่นชนชั้นกรรมาชีพได้

สืบเนื่องจากสภาวะการณ์อันยุ่งยากในประเทศดังที่ได้กล่าวมาแล้วใน ค.ศ.1905 ก็ได้เกิดขบวนการเพื่อล้มล้างราชวงศ์แมนจู เพื่อจัดตั้งรัฐบาลแบบสาธารณรัฐขึ้น ทั้งนี้ภายใต้การนำโดย ดร.ซุนยัต เซ็น (Sun Yat Sen) ซึ่งได้เริ่มก่อตั้งสมาคมกวมหมิงฮ่วย อันเป็นพรรคการเมืองชนชั้นนายทุนพรรคแรกของจีน ทำการกอบกู้ชาติขึ้นที่กรุงโตเกียว โดยยึดหลักนโยบายปฏิวัติประชาธิปไตยชนชั้นนายทุน อันได้แก่ "ขับไล่พวกคาร์ดาร์ ฟืนฟูประชาชาติจีน สถาปนาสาธารณรัฐ เฉลี่ยกรรมสิทธิที่ดิน" ต่อมาได้มีการสู้รบเกิดขึ้นตามหัวเมืองต่างๆ หลายครั้ง แต่การปฏิวัติ ณ เมืองอู่ซาง (Wuchang) ในเดือนตุลาคม ค.ศ.1911 เป็นตัวอย่างสำคัญที่นำการปฏิวัติไปยังเมืองต่างๆ ตามลุ่มน้ำแยงซี (Yangtze) และแห่งอื่นๆ เพื่อล้มล้างระบบการปกครองของราชวงศ์

แมนจูจนประสบผลสำเร็จ ในที่สุดราชโอรสฮซวงถั่ง (Hsuan t'ung) ก็จำเป็นต้องยอมสละราชสมบัติ นับเป็นการสิ้นสุดของราชวงศ์แมนจู และการปกครองในระบบราชาธิปไตยของจีน ซึ่งมีติดต่อกว่าสองพันปี

จุดเริ่มไปสู่จีนใหม่ : เหตุการณ์ประชาธิปไตยประชาชน

แม้การปฏิวัติชนชั้นนายทุนของดร.ซุน ยัตเซ็น ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองจาก สมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่สาธารณรัฐประชาธิปไตยแล้วก็ตาม แต่ระบบโครงสร้างทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมก็คงอยู่ในลักษณะเดิมเกือบทุกประการ จากพฤติกรรมทางประวัติศาสตร์จะเห็นว่าการล้มล้างถ่ายทอดอำนาจการปกครองต่อมาก็คงสับเปลี่ยนหมุนเวียนอยู่แต่ในกลุ่มชนชั้นขุนศึก และศักดินา ลัทธิอำนาจนิยม และคณาธิปไตยยังคงฝังแน่นอยู่ในอุดมการณ์ของผู้ นำเหล่านั้นไม่เปลี่ยนแปลงจักรวรรดินิยม และนายทุนระดับชาติยังคงกำเศรษฐกิจของชาติไว้ อย่างแน่นอนหาปัญหาความขัดแย้งและความแตกต่างในฐานะของชนชั้นในสังคมระหว่างศักดินา นายทุน และกรรมาชีพก็ยังคงดำเนินต่อไปอย่างเข้มข้น

ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1912 หยวนซื่อхай หัวหน้าขุนศึกภาคเหนือตัวแทนศักดินา (สมญา นามที่พรรคคอมมิวนิสต์ตั้งให้)ร่วมด้วยกลุ่มบวรากรของจักรพรรดิที่ปะปนเข้ามาอยู่ค่ายปฏิวัติของ ซุน ยัต เซ็น ได้บีบบังคับให้ซุน ยัต เซ็น สละตำแหน่งประธานาธิบดี และตนเองได้ขึ้นครอง ตำแหน่งสืบแทน

เมื่อหยวนซื่อхайสิ้นชีวิตลง กลุ่มทหารภาคต่างๆ ของจีนก็เริ่มแตกแยกตั้งเป็นก๊กเป็นเหล่า สถานการณ์บ้านเมืองตกอยู่ในภาวะวิกฤติอีกครั้งหนึ่ง รัฐบาลต้องเผชิญทั้งภัยคุกคามการข่มขู่จาก จักรวรรดินิยมต่างชาติและปัญหาความขัดแย้งระหว่างชนชั้นที่เริ่มทวีความรุนแรงขึ้น²⁶และแนว ความคิดปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพก็ได้ก่อกำเนิดขึ้นเมื่อการปฏิวัติสงคมนิยมเดือนตุลาคมค.ศ. 1917 ในรัสเซียภายใต้การนำของเลนิน การปฏิวัติครั้งนั้นได้เป็นสื่อทำให้ปัญญาชนของจีนกลุ่ม หนึ่งอาทิหลี่ต้าเจา เจินตู้ชิว ทำการศึกษาค้นคว้าและโฆษณาเผยแพร่ลัทธิมาร์กซ์ออกสู่นักศึกษา ในมหาวิทยาลัยปักกิ่งเป็นเบื้องต้นและต่อมาลัทธิมาร์กซ์เลนินก็ได้แผ่ขยายสู่ชนชั้นกรรมาชีพ อย่างกว้างขวาง เมื่อหลักปรัชญาของลัทธิมาร์กซ์เลนินได้ถูกนำมาประยุกต์เข้ากับสภาพการณ์และ เงื่อนไขสังคม กระแสปฏิวัติเพื่อล้มล้างจักรวรรดินิยม ศักดินาก็ได้รับการสนับสนุนเชิดชูอย่าง กว้างขวางในเวลาต่อมา

ทัศนะแนวใหม่กับประเพณีวัฒนธรรมของจีน

อุปสรรคหรือปัญหาใหญ่ที่ขัดขวางความเจริญก้าวหน้าของจีน ตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำมวลชนขณะนั้นก็คือ ประเพณีวัฒนธรรมล้าสมัยของจีนที่ยึดถือสืบทอดกันมานับเป็นพันๆ ปี เช่น ค่านิยมความคิดอ่านแบบเก่าๆ การนับถือเชื่อฟังผู้อาวุโสโดยไม่อาจทัดทาน ความจงรักภักดีต่อเจ้าขุนมูลนาย การแต่งงานแบบคลุมถุงชน การรัคเท้าสตรี การยึดถือลัทธิขงจื้อ ซึ่งถือการสักการะบรรพบุรุษ และเชื่อฟังประมุขครอบครัวเป็นหลัก ทั้งในชีวิตครอบครัว และการเมือง ในปลายปี ค.ศ.1915 ภายใต้การนำของ เฉิน ตู ชิว (Ch'en Tu-hsiu) บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ "เยาวชนรุ่นใหม่" (New Youth) จึงได้เผยแพร่จุดประสงค์ของภารณรงก์เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองใหม่โดยเสนอแนะแบบฉบับของประเทศตะวันตกมาเป็นบรรทัดฐานสำหรับประชาชนจีน เฉิน ตู ชิว มีความเห็นว่าวัฒนธรรมประเพณีโบราณของจีนเป็นอุปสรรคกีดขวางการพัฒนาประเทศอย่างยิ่ง และเชื่อว่าวัฒนธรรมตะวันตกเป็นแบบฉบับของการพัฒนาเปลี่ยนแปลงความเจริญก้าวหน้าอย่างมีหลักการ โดยยึดถืออรรถประโยชน์เป็นสิ่งสำคัญกว่าอย่างอื่น บทความของ เฉิน ในนิตยสาร "เยาวชนรุ่นใหม่" ได้รับความนิยมและส่งเสริมอย่างกว้างขวางจากนักศึกษาประชาชน และอาจารย์ในมหาวิทยาลัยปักกิ่ง ในปี ค.ศ.1917 เฉิน ตู ชิว ก็ได้รับเชิญให้เป็นคณบดีคณะอักษรศาสตร์ ณ มหาวิทยาลัยปักกิ่ง และต่อมาก็ได้มีผู้มีความคิดแนวใหม่ๆ เข้าร่วมขบวนการปฏิวัติในมหาวิทยาลัยอีกหลายคน บุคคลเหล่านี้เป็นตัวจักรอันสำคัญในการนำเอาความคิดเห็น และแบบฉบับของประเทศตะวันตกเข้ามาเผยแพร่เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมจีน ในปี ค.ศ. 1918 เหม่าเจ๋อตุง ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นผู้ช่วยบรรณารักษ์อยู่ ณ มหาวิทยาลัยปักกิ่งก็ได้เข้าร่วมสมาคมปรัชญา และสมาคมหนังสือพิมพ์ของกลุ่มนี้ด้วย²⁷

ขบวนการ 4 พฤษภาคม

นอกจากสภาวะสิ่งแวดล้อมจากภายในประเทศ ที่เป็นแรงหนุนให้ประชาชนมีปฏิริยาต่อการปกครองของรัฐบาลขณะนั้น ดังได้กล่าวมาแล้ว ยังมีสภาวะกดดันจากภายนอกประเทศอีกหลายประการ พอสรุปได้ดังนี้ คือ

ความนิยมเลื่อมใสใน "ประชาธิปไตย" และ "วิทยาศาสตร์" ของกลุ่มปัญญาชนที่เห็นว่าเป็นพื้นฐานความลับของประเทศตะวันตกในการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรือง ทั้งยังคาดการณ์ไปในทางที่ดี โดยเชื่อว่าเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลง จีนในฐานะที่ได้ทำการต่อสู้กับญี่ปุ่น และเป็นสัมพันธมิตรกับฝ่ายตะวันตก ฝ่ายชนะสงครามย่อมจะได้รับผลประโยชน์ร่วมกับพันธมิตร

ตามคำโฆษณาประกาศนโยบายสิบสี่จุดของประธานาธิบดี วู้ด ทรอว์ วิลสัน ในอันที่จะรักษา สันติภาพ ภารดรภาพ ฯลฯ ร่วมกับจีน ทั้งยังเชื่อว่าพันธมิตรคงสนับสนุนให้จีนได้ดินแดนที่เสีย ไปแก่เยอรมัน ตั้งแต่ ค.ศ.1898 และถูกยึดครองโดยญี่ปุ่นในภายหลัง แต่แล้วความหวังก็พังทลาย เมื่อมีข่าวจากการประชุมสันติภาพกรุงปารีส (Paris Peace Conference) เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 1919 ว่าจีนจะไม่ได้ดินแดนบริเวณมณฑลชานตุง (Shantung) ที่จีนสูญเสียแก่เยอรมันคืน ข่าวนี้ ได้ทำให้ผู้นำและนักศึกษาประชาชนแก่นี้เป็นอันมาก ในขณะที่เดียวกันนักศึกษาจำนวนมาก ในกรุงปักกิ่งก็เริ่มก่อตัวประท้วง และเดินขบวนคัดค้านการประชุมสันติภาพกรุงปารีสอย่างรุนแรงเกี่ยวกับกรณีดินแดนดังกล่าวของจีน จากจุดนี้เองความไม่พอใจก็แผ่ขยายกว้างออกไปสู่เมือง สำคัญๆ มีการสไตรค์ แอนตี้ ลินค้ำญี่ปุ่น ประณามและต่อต้านกลุ่มจักรวรรดินิยมอย่างแหลมคม และกว้างขวาง ก่อการเผาบ้านรัฐมนตรีว่าการขนส่ง โดยกล่าวหาว่าเป็นผู้ทรยศต่อประเทศให้การ รับรองสิทธิในสัมปทานตามข้อเรียกร้อง 21 ประการของญี่ปุ่น ทำร้ายเอกอัครราชทูตจีนประจำ ประเทศญี่ปุ่นถึงแก่ชีวิต โดยกล่าวหาว่าสมคบกับญี่ปุ่นทำการขายชาติ 28 การรวมตัวของกลุ่ม มวลชนเพื่อต่อต้านจักรวรรดินิยม และคัดค้านศักดินานิยมก็เริ่มขึ้นอย่างจริงจังและแผ่ขยายไปทั่ว ประเทศ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากช่วง 5 พฤษภาคม ถึง 4 มิถุนายน ค.ศ.1919 นี้ ได้รับขนานนาม ว่า"ขบวนการ4พฤษภาคม"(MayFourthMovement)

ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1917 การปฏิวัติสังคมนิยมได้ปะทุขึ้นในรัสเซียภายใต้การนำของ เลนินและได้เป็นสื่อให้กลุ่มปัญญาชนในจีนได้เริ่มทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับลัทธิสังคมนิยมขึ้น ในมหาวิทยาลัยปักกิ่งโดยมีสมาชิกเริ่มแรกประมาณ 100 กว่าคน นำโดย เฉินตูซิว หลี่ต้าเจา ร่วม ด้วย จางกว้อเถา และเหมาเจ๋อตุง เป็นต้น ต่อมาได้มีการเผยแพร่ลัทธิมาร์กซ์ออกไปอย่างกว้าง ขวางและด้วยผลกระทบของการปฏิวัติตุลาคมในรัสเซีย ประสานกับการเคลื่อนไหว "4 พฤษภาคม" ได้กลายเป็นพลังต่อต้านจักรวรรดินิยม อย่างใหญ่หลวงจนนำไปสู่การปฏิวัติมวลชน กรรมาชีพตามลัทธิมาร์กซ์-เลนินในที่สุดในช่วงของสถานการณ์ขณะนั้น การดำเนินนโยบายของ รัสเซียต่อจีนเป็นไปอย่างรวดเร็วได้จูงใจสอดคล้องกับเหตุการณ์และประสบความสำเร็จในการ ผูกมิตรกับจีนได้อย่างดี กล่าวคือ ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1919 รัสเซียได้ประกาศที่จะคืนเส้นทาง รถไฟสายตะวันออก และสิทธิพิเศษต่าง ๆ ที่ได้รับมาโดยการใช้อำนาจในสมัยของราชอาณาจักร ชาร์ให้แก่อจีน โดยไม่เรียกร้องค่าตอบแทนแต่อย่างใด นอกจากนี้รัสเซียยังได้เสนอที่จะสนับสนุน ประชาชนจีนให้ได้อิสระ เสรีภาพและอำนาจอธิปไตยของชาติที่สูญเสียให้แก่ประเทศตะวันตก กลับคืนมาข้อเสนอของรัสเซียนี้ได้สร้างความนิยมชมชื่นแก่กลุ่มสังคมนิยมเป็นอย่างมาก ในเดือน

เมษายน ค.ศ.1920 กลุ่มสังคมนิยมในมหาวิทยาลัยปักกิ่งได้พิมพ์บทความ "จุดหมายปลายทางของคอมมิวนิสต์" ขึ้นเป็นครั้งแรก และสำหรับรัสเซียก็นับว่าเป็นชาติแรกที่ได้เสนอความเป็นมิตรและให้ความช่วยเหลือเงินในการปฏิวัติภายหลังที่รัสเซียทำการปฏิวัติ Bolshhevik สำเร็จในปี 1919²⁹

การจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ และการดำเนินการไปสู่ความสำเร็จโดยสรุป

กลุ่มปัญญาชนอันประกอบด้วยนักสังคมนิยม พวกอนาธิปไตย กลุ่มนิยลัทธิคาร์ลมารกซ์ และสมาชิกบางคนของพรรคก๊กมินตั๋ง ได้เริ่มจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นอย่างลับๆในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1921 ในการนี้ ทางรัสเซียได้ส่งเลขาธิการคอมมิวนิสต์สากลด้านตะวันออกไกล คือ นายเกรกอรี วอยทินสกี (Gregory Voitinsky) เพื่อมาติดต่อประสานงานในการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ และรณรงค์เผยแพร่ลัทธิการเมืองใหม่ในประเทศจีนเป็นครั้งแรก กลุ่มเหล่านี้ได้จัดตั้งสำนักแถลงข่าวจีนรัสเซีย และโรงเรียนภาษาต่างดาวที่เซี่ยงไฮ้ขึ้น วัตถุประสงค์ก็เพื่อเป็นสื่อกลางในการโฆษณาเผยแพร่ลัทธิ และฝึกฝนเจ้าหน้าที่คอมมิวนิสต์ นอกจากนี้ยังได้มีการจัดส่งผู้คนไปศึกษายังรัสเซีย การขยายแผนงานของคอมมิวนิสต์ได้แผ่กว้างขวางออกไปยังตัวเมืองอื่นๆ เช่น ที่เซี่ยงไฮ้ได้มีการจัดตั้งหน่วยเยาวชน (Youth Corps) ขึ้นที่ ฉางซา(Changsha) ก็ได้มีการจัดตั้งกลุ่มคอมมิวนิสต์ นำโดยเหมาเจ๋อตุง ที่ฉวนาน (Wunan) นำโดยตุงไป่ว (Tung Pi-Wu) ที่ปักกิ่ง นำโดย หลี่ต้าเจ้า (Tung Pi-Wu) และที่กว้างตุ้ง ฮานเกา เทียนสินก็เช่นเดียวกัน ได้มีการก่อตั้งสมาคมสาขาพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้น โดยทั่วไป³⁰

กองกำลังสำคัญในการเสริมสร้างกำลังให้แก่พรรคคอมมิวนิสต์ ได้แก่การรวมกลุ่มของกรรมกรต่างๆ ในรูปของสหพันธ์กรรมกรต่างๆ และสมาชิกกลุ่มชนวัยรุ่น (Youth Corps) ซึ่งนับว่าเป็นจักรกลตัวสำคัญต่อการช่วยสร้างเสริมพลังให้แก่พรรคคอมมิวนิสต์ นักศึกษาบางคนได้ถูกส่งตัวไปอบรมวิชาการทหาร ศึกษาถึงเทคนิคต่าง ๆ ของคำสั่งสอนของลัทธิคอมมิวนิสต์เพื่อนำมาสร้างสรรระบบสังคมขึ้นภายในประเทศจีน ซึ่งต่อมาภายหลังบุคคลเหล่านี้ได้กลายมาเป็นแกนกำลังอันสำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์³¹

การสร้างแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์

ในการประชุมสภาแห่งชาติครั้งที่ 2 เมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1922 ที่ประชุมได้วางจุดหมายปลายทางของพรรคไว้ 2 ระยะคือ ช่วงระยะสั้นและยาว เป้าหมายในระยะยาวคือจัดตั้งชนชั้น

กรรมกรเพื่อธรรมาธิปไตยไปสู่การปกครองโดยเผด็จการของกลุ่มกรรมกรและชาวนา จำกัดทรัพย์สินของเอกชน และเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองไปสู่สังคมนิยมมิวนิสต์ สำหรับเป้าหมายในระยะสั้นหรือจุดหมายในทันทีทันใด คือ เรียกร้องให้รวมกำลังของกลุ่มกรรมกรชาวนาผู้ยากจน และชนชั้นกลางร่วมกันต่อสู้ล้มล้างจักรวรรดินิยม และศักดินา³²

ในเบื้องต้นของการดำเนินนโยบายเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ได้วางไว้พรรคคอมมิวนิสต์ได้ยื่นข้อเสนอต่อ ซุนยัตเซ็น (Sun Yat-Sen) ขอเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับพรรคก๊กมินตั๋ง (Kuomintang) เพื่อใช้กำลังของก๊กมินตั๋งเป็นฐานอำนาจ ทั้งนี้เพราะกำลังของพรรคในขณะนั้นยังไม่เข้มแข็งพอที่จะแตกตันท่าการปฏิวัติสังคมนิยมได้โดยลำพัง แต่อีกทัศนหนึ่ง ได้ให้เหตุผลการสร้างแนวร่วมระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์กับพรรคก๊กมินตั๋งว่าเพื่อเสริมสร้างเอกภาพในสังคมนิยมจีน ในอันที่จะร่วมมือกันขจัดจักรวรรดินิยมต่างชาติที่เข้ามารุกรานจีนในเบื้องต้น ขณะเดียวกันพรรคคอมมิวนิสต์ ก็มีเป้าหมายที่จะดำเนินการปฏิวัติสังคมนิยมกวาดล้างชนชั้นนายทุนขุนศึก และศักดินา หรือพวกปฏิปักษ์ปฏิวัติในสังคมนิยมด้วยกัน ดร.ซุนยัตเซ็น ได้ปฏิเสธข้อเสนอมิตรภาพของพรรคคอมมิวนิสต์ แต่ได้ยินยอมที่จะให้สมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์เข้าร่วมทำการกับพรรคของตนได้เป็นรายบุคคล โดยที่ซุนยัตเซ็นอาจเล็งเห็นความจำเป็นในการหาดุลย์อำนาจของชาติอื่น (รัสเซีย) มาถ่วงอำนาจของประเทศตะวันตก เพื่อพัฒนาประเทศและรวมชาติให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ทัศนคติของกรรมกรกลางพรรคคอมมิวนิสต์ ที่มีต่อการทำงานร่วมกับพรรคก๊กมินตั๋งได้แตกแยกออกเป็นสองฝ่าย ผู้สนับสนุนแผนการทำงานร่วมกันระหว่างพรรคทั้งสอง คือ เมริง (Maring) ซึ่งเป็นชาวดัตช์ผู้ตั้งตนเองเป็นหัวหน้าขบวนการปฏิวัติที่หมู่เกาะอินเดียตะวันออกของเนเธอร์แลนด์ เห็นว่าก๊กมินตั๋งไม่ใช่พรรคของพวกภูมิพี หรือชนชั้นกลาง (bourgeoisie) แต่เป็นพรรคที่รวมชนชั้นต่าง ๆ เข้าด้วยกัน สามารถที่จะหันเหเข้ามาสู่อิทธิพลของกลุ่มกรรมกรและนำมาเป็นกำลังของขบวนการปลดแอกได้³³

ความคิดเห็นดังกล่าวได้รับการคัดค้านอย่างแข็งขันจากฝ่ายอื่น โดยเฉพาะจาง กว๋อเถา (Chang Kuo-tao) ซึ่งเห็นว่าไม่มีทางที่จะหันเหกำลังทางการเมืองของพรรคก๊กมินตั๋งมาเป็นกำลังของมวลชนเพื่อทำการปฏิวัติสังคมนิยมตามนโยบายของพรรคได้สำเร็จ³⁴

แต่ในที่สุดสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ก็ยินยอมรับหลักการดำเนินงานร่วมกับพรรคก๊กมินตั๋ง ความร่วมมือระหว่างพรรคทั้งสองได้เริ่มอย่างเป็นทางการหลังจากที่ ซุนยัตเซ็น และอดอล์ฟ จอฟเฟ (Adolf Joffe) ผู้แทนรัสเซียได้ประกาศเมื่อเดือนมกราคม 1923 โดยมีอดอล์ฟ ได้ให้คำมั่น

ว่า การร่วมมือระหว่างพรรคทั้งสองมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อรวมเงินให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและทำการปลดแอกจากจักรวรรดินิยม มิใช่เพื่อการก่อตั้งระบบคอมมิวนิสต์ในจีน³⁵

ความร่วมมือของพรรคคอมมิวนิสต์และพรรคก๊กมินตั๋งทั้งสองหาได้เป็นไปโดยตลอดรอดฝั่งไม่ทั้งนี้อาจสรุปสาเหตุซึ่งพอจะจัดแยกเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

- ความแตกต่างในอุดมการณ์ทางการเมือง
- ความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน
- การแย่งชิงความเป็นผู้นำระหว่างแนวร่วม
- การแทรกแซงจากประเทศภายนอก (รัสเซีย ซึ่งสนับสนุนการเผยแพร่ลัทธิ

คอมมิวนิสต์)

ความแตกแยกของพรรคทั้งสองได้เริ่มมาตั้งแต่ชนชั้นกษัตริย์เสื่อมลงไปในปี ค.ศ. 1925 ฝ่ายซ้าย (Left Wing) นำโดยหวังจิงหวัย (Wang Ching Wei) ผู้ดำรงตำแหน่งประธานสมัชชาพรรคการเมืองก๊กมินตั๋ง สภาการปกครองแห่งชาติ (National Government Council) และมีสัมพันธมิตรอย่างใกล้ชิดกับรัสเซีย ฝ่ายขวา เจียงไคเช็ค (Chiang Kai-Shek) ผู้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารผู้ซึ่งมุ่งมั่นจะก่อสร้างจีนใหม่ตามแนวทางของประเทศเสรีนิยมในระบอบเสรีประชาธิปไตย

ความขัดแย้งของสองฝ่ายดังกล่าวได้นำไปสู่การประหัดประหารกันด้วยกำลังอาวุธ จนกลายเป็นสงครามกลางเมืองระหว่างฝ่ายปฏิวัติกับฝ่ายรัฐบาลอันยาวนาน เป็นเวลากว่า 20 ปี ความสูญเสียให้แก่ชีวิตและทรัพย์สินอย่างย่อยยับ การปะทะกันได้เริ่มขึ้นภายหลังจากที่คณะกรรมการบริหารส่วนกลางฝ่ายขวาได้ลงมติเรียกร้องให้ขับสมาชิกก๊กมินตั๋งผู้นิยมคอมมิวนิสต์ออกจากพรรคเสีย พร้อมทั้งให้ปลดมิเชลโบโรดิน (Michael Borodin) ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าที่ปรึกษาของรัสเซีย ออกจากตำแหน่งที่ปรึกษาของพรรค ส่วนทางด้านสมาชิกก๊กมินตั๋งฝ่ายซ้ายก็ได้ตอบโต้มติของสมาชิกฝ่ายขวาด้วยการขับไล่สมาชิกฝ่ายขวา ผู้ลงมติดังกล่าวข้างต้นซึ่งเรียกกันว่ากลุ่ม "ขุนเขาตะวันตก" (Western Hills Group) ออกจากพรรคก๊กมินตั๋งเช่นกัน เนื่องจากนโยบายของโคมินเทอน (คอมมิวนิสต์สากล) ต้องการให้สมาชิกฝ่ายนิยมคอมมิวนิสต์ทำงานร่วมกับพรรคก๊กมินตั๋งไปพลางๆ ก่อนจนกว่าฝ่ายซ้ายจะมีกำลังและอิทธิพลเข้มแข็งพอที่จะสลัดตัวแยกออกไป และสามารถสู้รบปรบมือกับฝ่ายรัฐบาลได้ ในขณะที่เดียวกันก็ให้สมาชิกพรรคฝ่ายซ้ายใช้พรรคก๊กมินตั๋งเป็นเครื่องมือสร้างชื่อเสียงและอิทธิพลให้แก่ฝ่ายตน ซึ่งแผนการนี้ได้เอื้ออำนวยให้ฝ่ายซ้ายสามารถเพิ่มอิทธิพลในคณะรัฐบาล และในพรรคก๊กมินตั๋งสมความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ จนสมาชิกพรรคก๊กมินตั๋งฝ่ายเจียงไคเช็คเริ่มวิตกกังวลถึงเสถียรภาพความมั่นคงของฝ่ายตน ในเดือนพฤษภาคม

ค.ศ.1926 คณะกรรมการบริหารส่วนกลางของพรรคก๊กมินตั๋งก็ได้ลงมติตามข้อเสนอของเจียง ไคเช็ค ห้ามมิให้สมาชิกคอมมิวนิสต์เข้าดำรงตำแหน่งหัวหน้าในสำนักงานของพรรคก๊กมินตั๋ง เพื่อหวังตัดอิทธิพลของสมาชิกฝ่ายคอมมิวนิสต์ให้สิ้นไป แต่การกีดกันของเจียง ไคเช็คหาได้ทำให้สมาชิกฝ่ายซ้ายหยุดการแสวงหาอำนาจแต่อย่างใด กลับดำเนินการทำทลายเจียง ไคเช็คมากยิ่งขึ้น โดยการปลุกระดมมวลชนจัดตั้งองค์การสาขาของพรรคคอมมิวนิสต์ในหมู่ชนชั้นกรรมวิธี

จุดฉนวนที่นำไปสู่การใช้กำลังอาวุธเข้าทำการสู้รบต่อกันเป็นครั้งแรก ได้แก่เหตุการณ์ในต้นปี ค.ศ.1927 สมาชิกพรรคฝ่ายซ้ายได้ทำการย้ายเมืองหลวงจากกวางตุ้งไปสู่วู่ฮั่น ซึ่งเป็นการขัดต่อเจตนาของเจียง ไคเช็ค ที่ต้องการให้อยู่ ณ เมืองหนานชาง นอกจากนี้สมาชิกคอมมิวนิสต์และฝ่ายซ้ายก็ก๊กมินตั๋งที่เมืองวู่ฮั่น ก็ได้ระงับการส่งเงินไปให้กองทหารของเจียง ไคเช็คที่เมืองหนานชาง ทั้งยังได้รณรงค์ให้มีการสไตรค์ที่คลังสรรพาวุธ ณ เมืองกวางตุ้งเพื่อตัดยุทธสัมภาระกองทหารของเจียง ไคเช็คและยังได้ทำการลดตำแหน่งของเจียง ไคเช็คจากผู้บัญชาการทหารมาเป็นหัวหน้าองค์การพรรคก๊กมินตั๋งอย่างเป็นทางการ โดยให้หวังจิงห้วยสืบตำแหน่งผู้บัญชาการทหารแทน ต่อมาในปลายเดือนมีนาคม 1927 ภายหลังจากที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ทำการยึดเมืองหนานชางได้สำเร็จ ฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็ได้เริ่มจัดตั้งฐานที่มั่นเปิดฉากทำสงครามจรรยาทกับกองทัพของเจียง ไคเช็คในเวลาต่อมา

เมื่อเหตุการณ์ทวีความรุนแรงเช่นนี้ เจียง ไคเช็คจึงได้ตัดสินใจทำการกวาดล้างฝ่ายซ้ายอย่างเปิดเผย ทำลายที่มั่นของฝ่ายคอมมิวนิสต์ตามเมืองต่างๆ ที่ยึดได้ในระยะแรก ปลดอาวุธและกำจัดพวกคอมมิวนิสต์ไปเป็นจำนวนไม่น้อย ความล้มเหลวของฝ่ายนิยมคอมมิวนิสต์ในระยะแรกเกิดจากสาเหตุหลายประการ ประการแรก ในขณะนั้นกำลังทหารตลอดจนอาวุธยุทธโปกรณ์ของฝ่ายคอมมิวนิสต์ยังไม่พร้อม และเข้มแข็งพอที่จะต่อต้านกำลังของฝ่ายเจียง ไคเช็คได้ และบรรดาผู้นำ ณ เมืองวู่ฮั่นที่เข้าร่วมมือกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ทำการต่อต้านเจียง ไคเช็คแต่แรก ก็เริ่มตระหนกถึงภัยของคอมมิวนิสต์ที่ได้ทำการยึดริบปฏิรูปที่ดินและทำการควบคุมการใช้แรงงานกรรมกรตามโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ อันเป็นการขัดกับผลประโยชน์ของฝ่ายนิยมลัทธินายทุน จึงได้เปลี่ยนใจทำการกวาดล้างสมาชิกคอมมิวนิสต์ ณ เมืองวู่ฮั่นต่อไป ประการต่อมา การดำเนินนโยบายภายใต้แนวทางของผู้นำรัสเซีย คือสตาลิน ที่ต้องการให้พรรคคอมมิวนิสต์จับร่วมมือกับพรรคก๊กมินตั๋งนิยมขวา โดยเห็นว่ายังไม่ถึงจังหวะที่ฝ่ายนิยมคอมมิวนิสต์จะทำการรบอย่างเปิดเผยกับทหารฝ่ายรัฐบาลในขณะนั้นได้ จึงให้หลีกเลี่ยงการปะทะโดยตรงกับทหารของเจียง ไคเช็ค มิให้ยุ้งชาวกลีกร กรรมกรลุกฮือขึ้นทำการต่อสู้กับฝ่ายรัฐบาล ประการสุดท้าย การใช้ยุทธวิธี "ชาวเมืองนำ

หมู่บ้าน" ของลี้ลิซัง(Li Li-San) โดยการกระตุ้นให้ชนชั้นกรรมกรก่อการจลาจลในตัวเมืองเพื่อนำ
ชาวชนบทให้ลุกฮือขึ้นตามในปีค.ศ.1930ได้ประสบกับความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงในระหว่าง
ค.ศ.1923-1927-1934 นับเป็นช่วงแห่งความพ่ายแพ้ของพรรคคอมมิวนิสต์ที่ไม่สามารถทำการ
ล้มล้างกำลังของฝ่ายเจียงไคเช็คลงได้สำเร็จ³⁶

ยุทธวิธีแผนใหม่และสิ่งเกื้อหนุนที่นำความสำเร็จสู่พรรคคอมมิวนิสต์

จากความล้มเหลวในยุทธการเบื้องต้นของพรรคคอมมิวนิสต์และการดำเนินการตามแผนการ
ของ "ลี้ ลิ ซัง" ที่ไม่ประสบผลสำเร็จ กลุ่มผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ภายใต้การชี้นำและเสนอแนะ
จากสตาลินจึงได้พิจารณาแก้ไขสถานการณ์เปลี่ยนกลยุทธ์ใหม่ ด้วยการเพิ่มสมรรถภาพของกอง
ทัพประชาชน โดยใช้ยุทธวิธีสงครามแบบกองโจร ตามทฤษฎีของเหมาเจ๋อตุง กล่าวคือ หลักการ
ทำสงครามต่อสู้กับกำลังข้าศึกที่มีสมรรถภาพเหนือกว่าทั้งในด้านกำลังพลและอาวุธโดยอาศัย
ความว่องไวและจังหวะในการเข้าจู่โจมศัตรู (โดยไม่ให้รู้ตัว) เป็นสำคัญ และต่อมาการต่อสู้แบบ
สงครามยืดเยื้อนั้นได้พัฒนาลักษณะของสงครามกองโจรไปเป็นสงครามเคลื่อนที่ (สงคราม
จรยุทธ์) ซึ่งไม่มีขอบเขตแนวการรบที่แน่นอน จุดประสงค์สำคัญก็เพื่อบ่อนทำลายล้างหน่วย
กำลังที่แข็งแกร่งของฝ่ายศัตรูให้อ่อนแอลง แต่จะไม่ทำการยึดพื้นที่หรือเมืองต่างๆที่ได้รับชัยชนะ
เป็นการถาวร จนกว่าฝ่ายกองทัพแดงจะมีกำลังเหนือกว่าฝ่ายตรงข้าม และสามารถสร้างที่มั่น
โดยฝ่ายตรงข้ามไม่อาจตีได้กวาดล้างได้ง่ายๆ อีกต่อไป³⁷ นอกจากนี้พรรคคอมมิวนิสต์ยังได้เร่ง
โฆษณาปลุกฝังลัทธินิยมและที่สำคัญก็คือการรวมพลังกลุ่มกสิกรชนบททำการลุกฮือขึ้นทำการ
ปฏิวัติตามแนวความคิดของเหมาเจ๋อตุง และทำการจัดตั้งสาธารณรัฐจีนรัสเซีย (The Chinese
Soviet Republic) ในสมัยเกียงซีโซเวียต (1931-1934) เพื่อทำการปฏิรูปที่ดินและใช้พลังชาวกสิกร
เป็นเครื่องมือไปสู่การรณรงค์ระหว่างชนชั้น ยุทธวิธีแผนใหม่ดังกล่าวที่นำมาใช้ นับได้ว่าเป็นผล
สำเร็จขั้นแรกของพรรคคอมมิวนิสต์³⁸

เมื่อครั้งขบวนการคอมมิวนิสต์ที่ถูกปราบระจัดกระจาย และประสบความเสียหายอย่าง
หนักระหว่าง "การเดินวิบาก" (Long March, 1934) พรรคคอมมิวนิสต์ได้ตระหนักถึงสถานการณ์
อันฉุกเฉินของฝ่ายตน จึงหาทางสงบศึกกับฝ่ายก๊กมินตั๋ง ประจวบกับขณะนั้นญี่ปุ่นได้รุกรานจีน
อย่างชัดเจน พรรคคอมมิวนิสต์จึงได้ประกาศเรียกร้องให้จีนเลิกรบราฆ่าฟันกันเอง และให้รวม
กันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันต่อสู้ญี่ปุ่น การอ่อนข้อของพรรคคอมมิวนิสต์อาจวินิจฉัยได้สอง
ประการ หนึ่งเพื่อเสริมสร้างกำลังของตนในระหว่างที่ร่วมใช้กำลังของเจียงไคเช็ครบกับญี่ปุ่น

เป็นวิธีการทำลายกำลังของฝ่ายก๊กมินตั๋งทางอ้อม สองเป็นการโฆษณาหาความนิยมให้แก่พรรคคอมมิวนิสต์เพื่อสร้างภาพพจน์ให้ประชาชนเห็นว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่มีความประสงค์จะห้ามนักคนในชาติเดียวกัน แต่ประสงค์ที่จะสร้างสรรค์ชาติให้เจริญรุ่งเรืองขับภัยรุกรานจากต่างชาติให้ออกไปจากประเทศ มีความปรารถนาดีเช่นเดียวกันกับฝ่ายรัฐบาลตามบทความข้อเขียนของ Edger Show จูอนไหลได้เผยว่า แม้ว่าพรรคคอมมิวนิสต์จะร่วมกับก๊กมินตั๋งเพื่อทำการต่อสู้กับญี่ปุ่นก็ตาม แต่จะไม่ยอมละทิ้งแผนการปฏิวัติ และหวังจะฉวยโอกาสในการร่วมขบวนการกับก๊กมินตั๋งหนที่สอง (The Second United Front, ค.ศ.1937) มุ่งทำลายกำลังทางทหารของเจียงไคเช็ค โดยกล่าวว่า"วันแรกที่เจียงไคเช็คทำสงครามต่อต้านญี่ปุ่นนั้นก็หมายถึงการเริ่มต้นจุดจบของเจียงไคเช็ค"เป็นคำพูดที่จูอนไหลได้เคยพูดกับ Edger Show ไว้³⁹ ในทางตรงข้ามฝ่าย พรรคคอมมิวนิสต์ก็ได้โจมตีการทำสงครามกับญี่ปุ่นว่าเจียงไคเช็คได้ดำเนินนโยบาย"แอนตี้คอมมิวนิสต์อย่างแข็งขัน ต่อต้านญี่ปุ่นอย่างเลื่อยเลื่อย" โดยโยกย้ายกำลังหลักเข้าโจมตีกองทัพประชาชนภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์⁴⁰

แต่ด้วยสถานการณ์ที่บีบบังคับและตกอยู่ในสภาพจำยอม เจียงไคเช็คจึงได้ร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์ทำสงครามกับญี่ปุ่นอีกครั้งหนึ่ง และเมื่อสิ้นจากสงครามต่อต้านญี่ปุ่นในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1945 กองทัพของเจียงไคเช็คก็หันมาต่อต้านฝ่ายคอมมิวนิสต์ต่อไป แต่สถานการณ์และเงื่อนไขของสังคมในขณะนั้นได้เอื้ออำนวยต่อแนวทางของลัทธิคอมมิวนิสต์เสียแล้ว ประชาชนชั้นกรรมาชีพเริ่มนิยม และให้การสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์อย่างกว้างขวาง ในขณะที่เดียวกันก็หมดศรัทธาต่อระบอบการปกครองประชาธิปไตยชนชั้นนายทุนของเจียงไคเช็ค ความล้มเหลวของการปกครองภายใต้การนำของเจียงไคเช็ค และความสำเร็จของการปฏิวัติชนชั้นกรรมาชีพ อาจจะสรุปเป็นสาระสำคัญได้ดังนี้⁴¹

สงครามอันยืดเยื้อภายในระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ร่วม 23 ปี และกับญี่ปุ่น ค.ศ.1937-1945 เป็นเหตุให้กำลังทหารของเจียงไคเช็คเริ่มท้อแท้อ่อนกำลัง ตลอดจนอาวุธยุทธ-โฑปกรณ์ก็ร่อยหรอลงไป เพราะขาดการช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาอย่างทันที่ และพอเพียง นอกจากนี้กองทัพส่วนหนึ่งของเจียงไคเช็คได้หันไปสนับสนุนกองทัพปฏิวัติ

ผลผลิตทางเกษตรกรรมไม่พอเลี้ยงประเทศ ประชากรส่วนใหญ่ยากจนถึงขั้นอดอยากก็มี ดังเช่น ในปีค.ศ.1931 ได้เกิดความแห้งแล้งทางภาคเหนือ และตะวันออกเฉียงเหนือ ประชาชนประมาณ 25 ล้านคน ทางแถบนี้อดอยากกันมากเฉพาะมณฑลเซียงซีแห่งเดียวราษฎรถูกนำไปขายเป็นทาสรวม 4 แสนกว่าคน

การเสียเปรียบดุลย์การค้ากับประเทศตะวันตก ทำให้เงินรั่วไหลออกนอกประเทศ ฐานะการคลังของรัฐขณะนั้นตกอยู่ในขั้นวิกฤติ เกิดภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรง

รัฐเพิ่มการอุดหนุน เพราะภาวะสงครามยืดเยื้อ และเศรษฐกิจตกต่ำ

การปกครองในลักษณะคณาธิปไตย ก่อให้เกิดกลุ่มอภิชนชั้นขึ้น

ศีลธรรม จรรยาของข้าราชการทหาร เสื่อมโทรม มีการข่มขู่ ปล้นสดมภ์ คอรัปชั่น และฆ่าชาวบ้าน ซึ่งเป็นการบ่อนทำลายเสถียรภาพและสร้างความเคียดแค้นชิงชังรัฐบาลเจียงไคเช็คมากยิ่งขึ้น

ภัยคุกคามจากต่างชาติที่เข้ามารุกรานข่มเหง เหยียบย่ำ และตัดดวงผลประโยชน์จากชาวจีน

ประเด็นที่ยกมากล่าวข้างต้น เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้พรรคคอมมิวนิสต์นำมาเป็นเงื่อนไขในการปลุกระดมและรณรงค์ให้มวลชนเกิดความสำนึกว่า ชนชั้นกรรมาชีพไม่ได้ให้ความชอบธรรมจากอำนาจการปกครอง และถูกชนชั้นนายทุนกดขี่ ขูดรีด ซึ่งเป็นการสร้างจิตสำนึกปฏิวัติให้แก่มวลชนทำการล้มล้างตัวแทนศักดินา และจักรวรรดินิยมหรืออภินายหนึ่งก็อาจกล่าวได้ว่าสภาวะการณ์ของประเทศและเงื่อนไขสังคมได้สุกงอมเอื้ออำนวยต่อการปฏิวัติแล้วนั่นเอง

หากมองในด้านการปฏิบัติการของพรรคคอมมิวนิสต์จะเห็นว่าในช่วงของการสู้รบ ทางหนึ่งพรรคคอมมิวนิสต์ทำการทำสงครามปฏิวัติ ทางหนึ่งก็ทำการปลุกระดมรณรงค์ให้มวลชนต่อต้านล้มล้างรัฐบาลเจียงไคเช็คด้วยเงื่อนไขที่เอื้ออำนวย และกองกำลังของพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งได้รับการอบรมฝึกฝนอย่างมีระเบียบวินัย มีอุดมการณ์ ทำการรบด้วยอุดมการณ์ที่ยึดมั่น ชำนาญในยุทธวิธีแบบกองโจร และได้รับการสนับสนุนจากมวลชนอย่างกว้างขวางในระยะเวลาต่อมา จนสามารถยึดครองพื้นที่และนำอาวุธยุทธโปกรณ์ไปแจกจ่ายให้แก่ชาวไร่ชาวนาที่นิยมเลื่อมใสเข้าร่วมสู้รบ เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ยึดพื้นที่ใดได้ก็จัดตั้งรัฐบาลระหว่างเขตแดนขึ้น (Border Region Government) และดำเนินการปฏิรูประบบเกษตรกรรมตามแผนใหม่ เช่น ในปี ค.ศ.1939 ได้จัดตั้งรัฐบาลขึ้นที่เขตแดนชานสี หูเป่ย์ ซาฮา (Chahar) และชานสี หูเป่ย์ หูหนาน เป็นต้น

แผนการเพื่อขจัดความยากไร้ของชนชั้นกรรมาชีพด้วยการปฏิรูปที่ดิน และจัดระบบการเกษตรกรรมแผนใหม่ และการให้ความหวังแก่มวลชนด้วยวิธีทางแนวใหม่ (ระบบสังคมนิยม) ได้รับความนิยมและสนับสนุนอย่างกว้างขวาง

การโฆษณาชักจูงเยาวชนที่กำลังอยู่ในการศึกษาให้เข้าร่วมขบวนการปลดแอก ก็นับเป็นความสำเร็จในการขยายกลไกการทำงานของพรรคได้อย่างดี นักศึกษาจำนวนมากโดยเฉพาะที่เคยอยู่ภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่น และต่อมภายหลังฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้จัดตั้งฐานปฏิบัติการฝึก

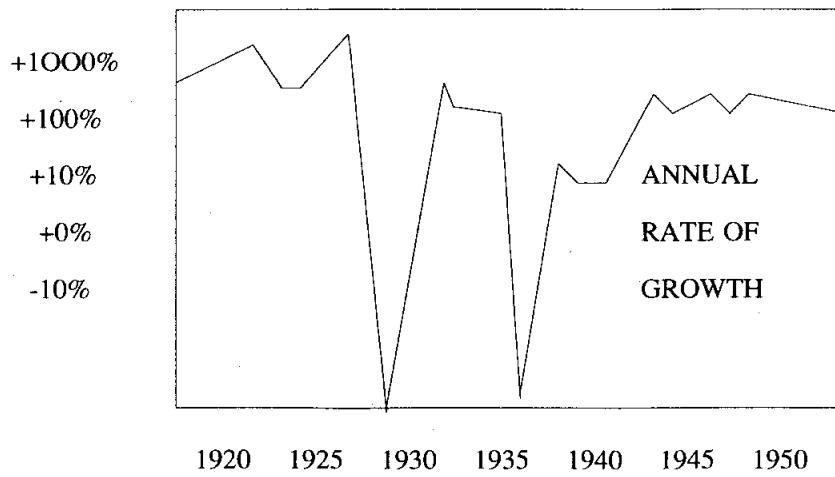
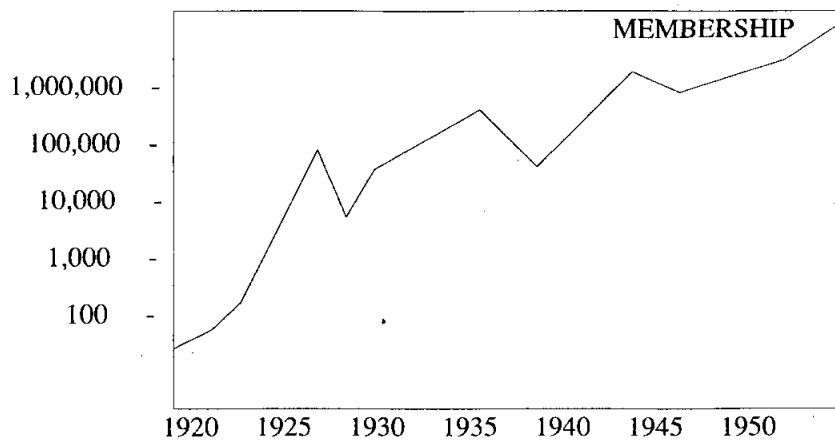

เยาวชนขึ้นอีกหลายแห่ง จุดประสงค์เพื่อฝึกฝนอบรมให้มีระเบียบวินัย และซาบซึ้งในลัทธิ หลัง จากจบหลักสูตรการฝึกอบรมแล้วเยาวชนเหล่านี้ ก็ได้เข้าเป็นเจ้าหน้าที่ของคอมมิวนิสต์และเป็น กองกำลังทหาร จำนวนสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ได้เพิ่มขึ้นจาก 40,000 คนในปี ค.ศ. 1937 เป็น 1,200,000 คน และในปี 1949 (ปีสิ้นสุดของการปฏิวัติ) มีจำนวนถึง 4,500,000 คน⁴²

ตารางแสดงถึงการเพิ่มจำนวนของสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์

DISTRIRUTION OF COMMUNIST PARTY MEMBERS MAY, 1927

Area	Members	(Percentage of Population)
Hupeh	13,000	.047%
Hunan	13,000	.03%
Kiangsu-Chekiang	13,000	.02%
Kiangsi	3,000	.02%
Kwangtung-Kwangsi	9,027	.017%
Chihli-Shansi-Mongolia	33,109	.005%
Honan	1,300	.003%
Shantung	1,025	.002%
Shensi-Kansu	388	.002%
Anhwei	323	.001%
Southern Manchuria	308	.001%
Pukien	168	.001%
Northern Manchuria	137	.001%
Szechwan	200	.0005%

၁၇၈ A. Doak Barnett, *Chinese Communist Politics in Action*, op.cit., p.24-28.

เชิงอรรถ

¹Winberg Chai, The New Politics of Communist China, (University of Redland, Goodyear Publishing Co., Inc., Pacific Palisades, California, 1972), pp.3-4. และ China : A General Survey, (Foreign Languages Press, Beijing, China, 1979), pp.1-11-13.

²Ibid., Winberg Chai, p.6.

³op.cit., China : A General Survey, pp.81-82.

⁴Ibid.; pp.82-92.

⁵"ประเทศจีนสภาพโดยสังเขป" สำนักพิมพ์ภาษาต่างประเทศ เป่ย์จิง สาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ.1983, หน้า 1.

⁶ดร.เจียน ชีระวิทย์, การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน, (สำนักพิมพ์กราฟิเคอาร์ท), บางรัก กรุงเทพฯ, 2519, หน้า 14.

⁷Winberg Chai, op.cit., p.171.

⁸Ibid., p.173.

⁹Ibid., p.174. และ ดร.เจียน ชีระวิทย์, อ้างแล้ว, หน้า 14.

¹⁰ดร.เจียน ชีระวิทย์, เพิ่งอ้าง, หน้า 14-15.

¹¹Winberg Chai, op.cit., p.14-15.

¹²Ibid., p.175.

¹³Ibid., p.176.

¹⁴จากทัศนะของ Dr.Joseph Needham แห่งมหาวิทยาลัย Cambridge Dr.Joseph, Needham, Science and Civilization in China, Vol.4, (London : Camvrige University Press), 1954-1962.

¹⁵Ibid.

¹⁶Franklin W. Houn, Chinese Political Traditions, (Washington, D.C.: Public Affaris Press, 1956), pp.30-31.

¹⁷Franklin W. Houn, A Short History of Chinese Communism, (Prentice-Hall, Inc., N.J.: 1967), pp.1-2.

¹⁸Ping-Ti-Ho, Studies on Population of China, (Cambridge, Mass.: Havard University Press, 1959), p.298.

¹⁹Ibid., p.270.

²⁰Kung-Chuan Hsiao, Rural China, (Seattle, University of Washington Press, 1960), p.380.

²¹Ibid., p.381-382.

²²Franklin W. Houn op.cit., pp.3-4.

²³ศึกษาเพิ่มเติมได้จาก Sau-Yu-Teng and John K. Fairbank, China's Response to the West : 1839-1923, (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1954).

²⁴ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก

E. Bakhouse, J.O.P. Bland, Annals and Memoirs of the Curt of Peking, (Boston, 1914).

W.C. Costin, Creat Britain and China, : 1833-1890, (Oxford,1937).

Foster R. Dulles, The Old China Trade, (Boston, 1930).

Rodney Gilbert, The Unequal Treaties, (London, 1930).

G.W. Keeton, The Development of Extrateritoriality in China, (2 Vol., London, 1928).

²⁵Mary C. Wright, The Last Stand for Chinese Conservatism : The Tung-Chih Restoration, (Stanford University Press, 1957).

²⁶Franklin W. Houn, op.cit., pp.10-12.

²⁷Ibid., pp.12-16. และศึกษาเพิ่มเติมได้จาก Chow Tse-Tsung, The May Eopce Movement : Intellectual Revolution in Modern China, (Cambridge, Mass.: Havard University Press, 1960).

²⁸Fitzgerald, C.P., The Birth of Comminist China, (New York: Praeger, 1966, and Edmund, O. Clubb, Twentieth Century China, Columbia University Press, 1964), pp.81-86.

²⁹Ibid., pp.111-112.

³⁰Ibid., p.112.

³¹Franklin W. Houn, op.cit., pp.17-19.

³²Ibid., p.22.

³³Harold R. Isaacs, The Tragedy of the Chinese Revolution, (Stanford University Press, 1961), p.58.

³⁴Ibid., p.59.

³⁵Edmund O. Clubb, op.cit., pp.119-120.

³⁶Ibid., pp.21-32,38.

³⁷นิพิท สุระยกานต์, "เหมาเจ๋อตุง และความคิดของเขา" ใน เหมา เจ๋อตุง เหมาผู้สร้างเหมา, จัดทำโดยคณะกรรมการบริหารราชการแผ่นดิน สำนักพิมพ์จึงเจริญการพิมพ์, กรุงเทพฯ, มกราคม 2517, หน้า 15-17.

³⁸ดูรายละเอียดจาก "Ilpyong J. Kim, "Mass Mobilization Policies and Techniques Developed in the Period of the Chinese Soviet Republic" ใน A Doak Burnett, The Chinese Communist Politics in Action, และศึกษานโยบายชนบทของพรรคคอมมิวนิสต์ได้จาก Chalmers A. Johnson, "Peasant Nationalism and Communist Power" in The Emergence of Revolutionary China, 1973-1945: (Stanford University Press, 1962).

³⁹Edgar Snow, The Other Side of the River: Red China Today, (New York: Rondon House, 1961), p.76.

⁴⁰"ประเทศจีนสภาพโดยสังเขป" สำนักพิมพ์ภาษาต่างประเทศ เป่ย์จิง ค.ศ.1983, หน้า 6-7.